

MILICA BAUM — DRAGOSLAV SREJJOVIĆ

NOVI REZULTATI ISPITIVANJA RIMSKE NEKROPOLE U SASAMA

— Iskopavanja 1959. i 1960. godine —

Novi grobovi otkriveni u toku 1959. i 1960. godine na rimskoj nekropoli u Sasama čine s grobovima istraženim 1958. godine jednu kulturnu i hronološku celinu koja reprezentuje određenu fazu u istoriji antičke Domavije. Iako novi rezultati ne menjaju bitno osnovnu sliku južne nekropole u Domaviji, oni je dopunjuju nizom potrebnih detalja¹.

Deo nekropole na Velikom platou bio je u 1959. godini već potpuno uništen. Samo na maloj površini od 20×40 m bilo je moguće nastaviti ispitivanje, dok je dalje iskopavanje moralo biti usmereno na jugoistočni pojas nekropole duž puta Gradina—Sase. Izgradnjom novog puta uništen je i na ovom prostoru veći broj grobova. Jedino je na mestu zvanom Čadorište, nekih 300 m južnije od Velikog platoa, ostala veća površina (100×50) gde je bilo moguće izvršiti sistematsko iskopavanje. U 1959. i 1960. godini ova površina je u celini zahvaćena i istražena.

Svi novootkriveni grobovi sadrže ostatke spaljenih pokojnika. Oni se svrstavaju u tri osnovna tipa opažena već 1958. godine: obična grobna jama (tip I), grobna jama s spaljenim bočnim stranama (tip II) i etažni tip groba (tip III)². Radi sažetosti u opisu novootkrivenih grobova biće označen samo tip groba.

Na preostaloj površini Velikog platoa otkriveno je 1959. godine sedam grobova (grobovi br. 72—78). Oni se vezuju direktno za grobove 61 i 34 iz 1958, tj. nađeni su na uzanom prostoru između gornje škarpe platoa i novog puta Gradina—Sase.

Grob 72 — tip III — orijentacija sever-jug. Severni deo groba je uništen. Površina etaža $1,20 \times 1,50$ m. Dimenzije grobne jame $0,80 \times 0,70 \times 0,30$ m. Prilozi:

1. posuda od svetlomrke, nejednako pečene zemlje, s visokim vratom, profilisanim obodom i jednom vertikalnom drškom. Visina 16 cm (T. I, 1);
2. posuda slična prethodnoj. Očuvano dno i deo trbuha.

¹) Up. M. Baum — D. Srejšović — Prvi rezultati ispitivanja rimske nekropole u Sasama: Clanci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, III (1959) str. 23.

²) Ibid, str. 38.

Grob 73 — tip III — orijentacija sever-jug. Površina etaža $2,30 \times 1,30$ m. Dimenzije grobne jame $0,85 \times 0,40$ m. Prilozi:

1. lampica od mrko pečene zemlje s natpisom CARI. Dim. $4 \times 6,3$ cm (T. I, 2);
2. fragmentovana lampica slična prethodnoj. Dim. $8 \times 5,2$ cm;
3. fragmentovana lampica slična prethodnoj. Dim. 7×5 cm;
4. fragmentovan gvozdeni nož sa drškom za usađivanje. Dim. 17,5 cm (T. XVII br. 642).

Grob 74 — tip III — orijentacija sever-jug. Površina etaža $2,00 \times 1,25$ m. Dimenzije grobne jame $1,20 \times 0,50 \times 0,30$. Prilozi:

1. lampica od crvenopečene zemlje uobičajenog tipa.

Grob 75 — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok. Dimenzije grobne jame $1,20 \times 0,45 \times 0,25$ m. Prilozi:

1. fragmenti manje posude od crvenopečene zemlje;
2. fragmenti male posude od crvenopečene zemlje;
3. fragmentovana posuda s profilisanim dnom i jednom vertikalnom trakastom drškom od crvenopečene zemlje;
4. dva gvozdena eksera.

Grob 76 — tip III — orijentacija sever-jug. Površina etaža $2,50 \times 1,50$ m. Dimenzije grobne jame $1,60 \times 0,50 \times 0,40$ m. Prilozi:

1. fragment posudice od kovanog gvožđa;
2. gvozdena klamfa;
3. balsamarij od zelenkastog prozirnog stakla. Dim. v. 17 cm, p. otvora 3 cm, p. dna 8 cm (T. I, 3);
4. gvozdeni ekser;
5. fragmentovana crvenopečena posuda s cilindričnim trbuhom, profilisanom prstenastom nogom i jednom trakastom vertikalnom drškom. Trbuh ukrašen plitkim vertikalnim kanelurama. Očuvana visina 12 cm.

Grob 77 — III — orijentacija sever-jug. Površina etaža $1,70 \times 1,40$ m. Dimenzije grobne jame $1,10 \times 0,90 \times 0,30$ m. Prilozi:

1. balsamarij od zelenkastog providnog stakla. Visine 8 cm, preč. otvora 2 cm, preč. dna 2,3 cm;
2. fragmentovani gvozdeni nož. Očuvana dužina 10 cm. (T. XVII br. 656);
3. fragmentovani pehar od svetlomme pečene zemlje s niskom prstenastom nogom i vertikalnom drškom. Na ramenu široka kanelura;
4. gvozdena klamfe različitih dimenzija;
5. fragmentovan krčag od svetlomme pečene zemlje s niskom prstenastom nogom. Očuvano dno i trbuh;
10. fragment posude od mrkopečene zemlje s profilisanim dnom;
11. gvozdeni ekser.

Grob 78 — tip III — orijentacija sever-jug. Površina etaža $2,50 \times 1,80$ m. Dimenzije grobne jame $2,00 \times 1,00 \times 0,40$ m. Prilozi:

1. široka konična plitka zdela od mrkopečene zemlje prevučena crvenkasto-mrkom bojom. Visina 4 cm, preč. otvora 22 cm, preč. dna 16 cm (T. I, 4);
2. fragmentovani predmet od livenog gvožđa u obliku šuplje cevi s prorezom po dužini na gornjoj strani;
3. fragment gvozdenog sferičnog predmeta.

U jugozapadnom uglu etaža nađena je lampica od crveno-mrke pečene zemlje. Dimenzija $5 \times 5,5$ cm. Na gornjem disku urezan natpis.

Na lokalitetu Čadorište 1959. godine otkriveno je 50, a u 1960. godini 33 groba. Na prilogu I dat je raspored grobova a njihovi redni brojevi pokazuju redosled njihovog otkrivanja. Ovaj deo nekropole leži na relativno strmom terenu koji je iste strukture kao onaj na Velikom platou.

Grob I — tip II — orijentacija sever-jug. Dimenzija grobne jame $0,90 \times 0,70 \times 0,25$ m. Na sloju pepela, gari i spaljenih kostiju nađena je jedna lampica od svetlomorke pečene zemlje dimenzija $10,5 \times 7,5$ cm (T. II, 1).

Grob II — tip I — oštećen grob primećen u samom useku puta. Orijentisan severoistok-jugozapad. Očuvana je samo istočna polovina groba. Grobna jama bila je ograđena redom krupnog lomljenog kamena. U grobnoj jami dubokoj 25 cm nađen je samo tanak sloj pepela, gara i sitnih nagorelih kostiju.

Grob III — tip II — orijentacija severoistok-jugozapad. Dimenzija grobne jame $0,95 \times 0,55 \times 0,30$ cm. Prilozi:

1. fragmentovan duboki bikonični pehar mrke boje s niskom koničnom nogom. Donji konus kratak, a gornji izdužen. Očuvana visina 6 cm;
2. duboki pehar sive boje s profilisanom stopom i kratkim razvraćenim obodom. Visina 10,5 cm, preč. otvora 6 cm, prečnik dna 3,5 cm (T. II, 2);
3. niska perli od raznobojne staklene paste (crvena, mrka, plava, siva različitih oblika (T. XVI br. 667).

Grob IV — oštećen grob na useku puta. Tip, orijentacija i dimenzije groba nisu utvrđene. U sloju gara, pepela i nagorelih kostiju nađeno je:

1. jedna lampica od crnomrke pečene zemlje s natpisom CRESCES;
2. fragmenti plitke zdele od tamnosive keramike.

Grob V — tip I — orijentacija severoistok-jugozapad. Dimenzije grobne jame $0,70 \times 0,50 \times 0,10$ m. U grobu je nađena samo jedna fragmentovana široka plitka zdela s uvučenim obodom i širokim kanelurama na spoljnoj površini.

Grob VI — tip III — orijentacija severoistok-jugozapad. Površina etaža $2,50 \times 1,70$ m. Dimenzije grobne jame $1,60 \times 1,10 \times 0,25$ m. Severoistočna strana etaža bila je ograđena redom od slobodno složenog lomljenog kamena. Prilozi:

1. lampica od crvenopečene zemlje;
2. lampica identična prethodnoj nešto manjih dimenzija 8×5 cm (T. XV, br. 671);
3. fragment plitke konične zdele s uvučenim zadebljanim obodom (T. XV, br. 672);
4. bronzani ključ dug 4 cm (T. XV, br. 673).

Grob VII — tip II — orijentacija severoistok-jugozapad. Dimenzije grobne jame $1,40 \times 0,80 \times 0,50$ m. Prilozi:

1. bikoničan duboki pehar s profilisanim obodom i jednom vertikalnom drškom visine 6,5 cm, p. otvora 4, p. dna 3 cm (T. II, 3);
2. gvozdeni ekser.

Grob VIII — tip I — orijentacija severoistok-jugozapad. Dimenzije grobne jame $1,30 \times 0,90 \times 0,20$ m. Prilozi:

1. fragmentovan dubok bikoničan pehar sive boje sa razvraćenim obodom;
2. fragmentovan pehar sličan prethodnom;
3. fragmentovan pehar sličan prethodnom;
4. bronzani novčić jako korodiran, nečitljiv, dimenzije: 2 cm.

Grob IX — tip II — orijentacija severoistok-jugozapad. Dimenzije grobne jame $1,20 \times 0,50 \times 0,25$ m. Uz samu ivicu grobne jame nađeni su:

1. lampica od svetlomorke pečene zemlje, $7 \times 4,5$ cm;
2. dno i deo trbuha posude grube fature s neprofilisanim dnom.

Grob X — tip II — orijentacija sever-jug. Dimenzije grobne jame $0,55 \times 0,55 \times 0,20$ m. U grobu su nađeni sledeći prilozi:

1. fragment plitkog pehara s profilisanim obodom. Površina presvučena crvenom bojom i uglačana tako da podseća na siglatu;
2. lampica od crvenopečene zemlje, dimenzije $9,5 \times 6,5$ cm;
3. fragment gvođenog predmeta nejasnog oblika i namene.

Grob XI — tip II — orijentacija severoistok-jugozapad. Površina grobne jame $0,90 \times 0,70 \times 0,20$ m. Na sloju gari, pepela i kostiju nađeni su:

1. pehar s profilisanim obodom grube fature, sivomrke boje. Dimenzije: v. 7,5, p. o. 6, p. d. 3 cm (T. III — 1);
2. široka konična zdelica grube fature crnomrke boje sa zadebljanim uvučenim obodom. Dimenzije: v. 5, p. o. 21 p. d. 15 cm (T. III, 2).

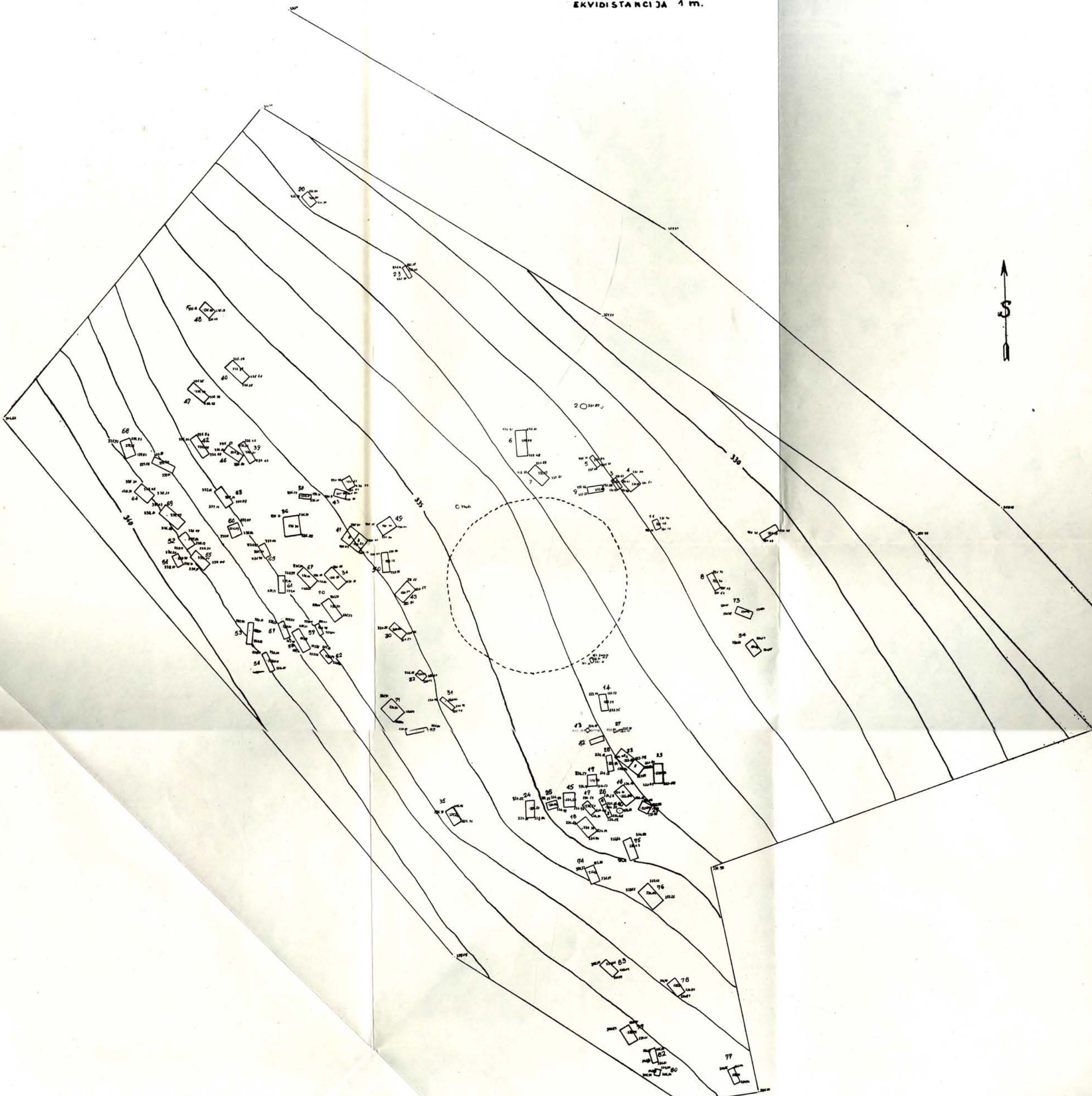
Grob XII — tip III — orijentacija sever-jug sa skretanjem od 5° prema severoistoku. Površina etaža $1,40 \times 0,90$ m, a dimenzije grobne jame $0,70 \times 0,60 \times 0,10$ m. U severoistočnom uglu etaža nađeni su:

1. lampica od crvenomrke pečene zemlje;
2. fragmenti dve veće posude sive i crvene boje: zdelica i krčag sa vertikalnom drškom.

RIMSKO GROBLJE - SASE

RAZ. 1:400

EKVIDISTANCIJA 1 m.

Grob XIIa — tip II (svojim severnim delom zahvata površinu južnog etaža groba XII) — orijentacija severoistok-jugozapad. Dimenzije grobne jame $1,20 \times 0,60 \times 0,15$ m. U sredini grobne jame, na sloju pepela, gari i kostiju, nađeni su fragmenti posude grube fature i debelih zidova, rađene bez vitla. Na obodu i ramenu niz kratkih zarez.

Grob XIII — tip I — orijentacija severoistok-jugozapad. Dimenzije grobne jame: $1,00 \times 0,50 \times 0,15$ m. U sloju gara, pepela i kostiju nađeni su fragmenti od jedne plitke široke zdele sa zadebljanim obodom, i od dva pehara. Svi prilozi su porazbijani pre stavljajna u grob.

Grob XIV — tip III — orijentacija sever-jug sa skretanjem od 15° prema severoistoku. Površina etaža: $1,80 \times 1,30$ m. Dimenzije grobne jame: $1,10 \times 0,70 \times 0,20$ m. U grobu su na sloju gara, pepela i kostiju nađeni:

1. delovi tobolca sa 25 gvozdernih strela raznih veličina (T. XIX, br. 693);
2. šest gvozdernih masivnih eksera od 5—10 cm (T. XIX, br. 692);
3. dve gvozdene kuke (T. XIX, br. 692);
4. gvozdeni mač u koricama — dimenzije: 0,60 m;
5. fragmentovana plitka zdela crvenomrke boje sa zadebljanim obodom.

Skica 1, sl. 1

Grob XV — tip II — orijentacija severoistok-jugozapad. Dimenzije grobne jame: $1,20 \times 0,80 \times 0,40$ m. U grobu su nađeni:

1. duboka siva posuda bez drške (T. III, 3);
2. lampica od mrkosive pečene zemlje sa natpisom »Fortis« (T. IV, 1);
3. pehar od sivopečene zemlje na niskoj pršljenastoj nozi sa profilisanim razvraćenim obodom;
4. fragmentovana posuda sa jednom vertikalnom drškom, od crvenopečene zemlje sa uglačanom crvenom bojom po površini.

Grob XVI — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok. Površina etaža $1,40 \times 0,80$ m, a dimenzije grobne jame: $1,00 \times 0,50 \times 0,30$ m. Severoistočni deo etaža oštećen ukopavanjem mlađeg groba br. XVII. Na sloju pepela, gara i kostiju leže sledeći prilozi:

1. kratak i širok bodež sa drškom — dužina 26 cm (T. XVII, br. 700);
2. siv pehar na niskoj pršljenastoj nozi s vertikalnom drškom. Dimenzije: v. 8, p. otvor 5,2, p. dna 4 (T. IV, 2);
3. bikoničan siv pehar s niskim donjim i izduženim gornjim konusom, sa vertikalnom drškom kružnog preseka, niskom prstenastom nogom i neznatno profilisanim obodom. Dimenzije: v. 7, p. o. 5, p. d. 5 (T. IV, 3);

4. pehar sličan prethodnom, samo sa dve urezane paralelne horizontalne trake na obodu. Dimenzije: v. 7, p. o. 5,5, p. d. 5 cm (T. IV, 4);
5. bronzana predica, dimenzija 2,8×2,8 (T. XVI br. 704).

Grob XVII — tip II — orijentacija severoistok-jugozapad. Dimenzije grobne jame: 1,40×1,00×0,50 m. Uz istočnu stranu grobne jame stoje u redu tri veća kamena. Grob sadrži sledeće priloge:

1. bikonični pehar na prstenastoj nozi s ukošenim obodom i jednom vertikalnom drškom kružnog preseka. Ispod oboda horizontalno urezana linija. Površina siva. Dimenzije: v. 7, p. o. 5,7, p. d. 4,2 (T. V, 1);
2. bikonični pehar od crvenopečene zemlje, sličan prethodnom. Dimenzije: v. 6, p. d. 3, p. o. 4,5 (T. V, 2);
3. pehar sličan prethodnom. Površina pokrivena crvenomrkom bojom i uglačana. Na dnu kružan žig. Dimenzije: v. 10, p. o. 7, p. d. 4,5 (T. V, 3);
4. fragmenat mrkopečene posude grube fakture;
5. bronzana predica sa dugmetom i jednom nitnom. Prečnik: 5,5 cm (T. XVI, br. 708, 709).

Grob XVIII — tip I — orijentacija severoistok-jugozapad. Dimenzije grobne jame: 0,80×0,60×0,20 m. U grobu je nađen samo 20 cm deo sloj gareži bez ikakvih priloga. Neposredno iznad groba nalazi se opaljena elipsoidna površina (1,80×1,20 m a debljine od 10 cm).

Grob XIX — tip II — orijentacija severoistok-jugozapad. Dimenzije grobne jame: 1,00×0,40 m. Na sloju gara, pepela i kostiju leže sledeći priloci:

1. lampica od svetlocrvene pečene zemlje sa žigom »CARI«;
2. dno i deo trbuha posude sive površine;
3. fragment bikoničnog pehara od siveopečene zemlje.

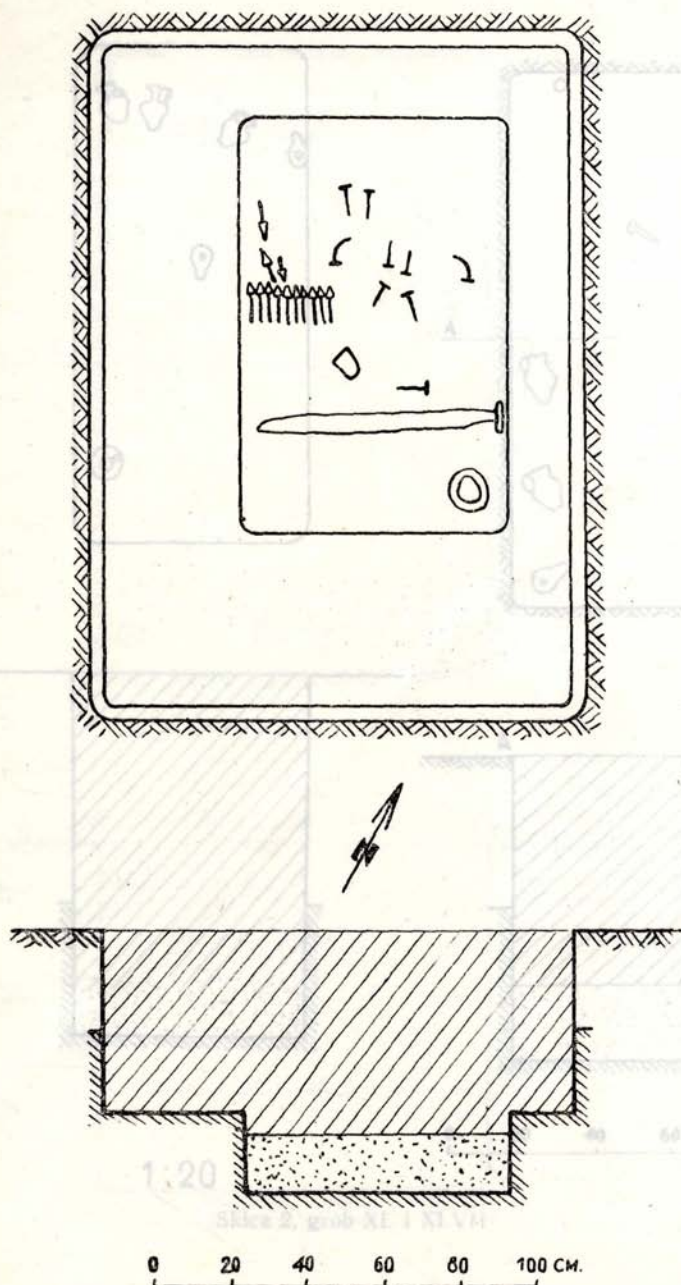
Grob XX — tip I orijentacija severoistok-jugozapad. Severozapadni deo groba delom uništen, a uz jugoistočni ugao postavljen je veći kamen. Očuvane dimenzije grobne jame: 1,00×0,70×0,10. U grobu nije bilo priloga.

Grob XXI — tip II — orijentacija sever-jug sa odstupanjem od 20° prema istoku. Dimenzije grobne jame: 0,40×0,30×0,6 m. U grobu su nađene spaljene kosti, gar i pepeo bez priloga.

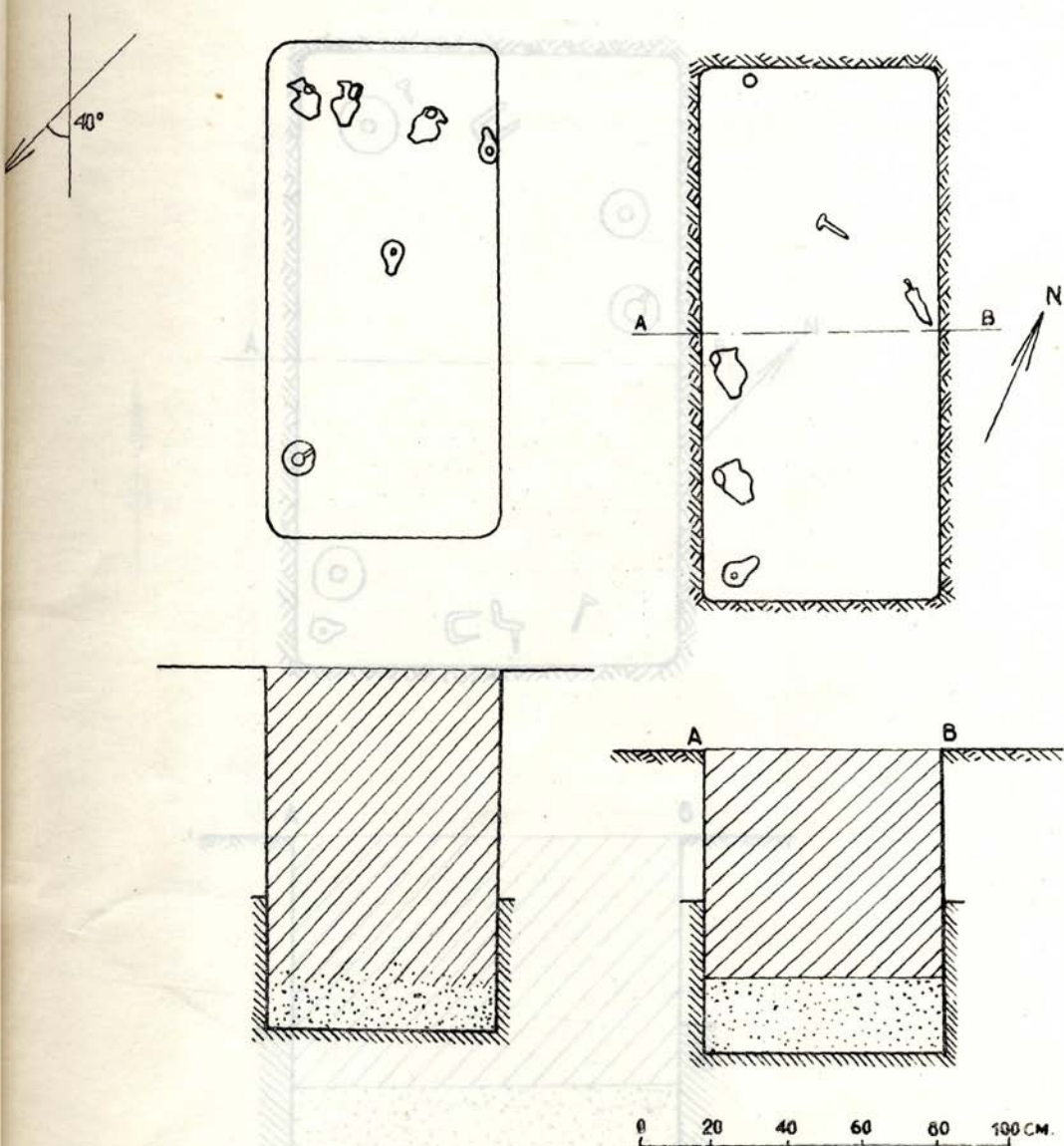
Grob XXII — tip II — orijentacija sever-jug. Dimenzije: 1,70×1,00×0,20 m. Na sloju pepela, gara i spaljenih kostiju nađeni su priloci:

Na dnu grobne jame nađena su dva veća kamena.

1. mali pehar od crvenopečene zemlje, bikoničan s ukrašenim obodom i jednom vertikalnom drškom. Dimenzije: v. 6, p. o. 4,7, p. d. 2 (T. V, 4);
2. pehar sličan prethodnom od siveopečene zemlje. Dimenzije: v. 7,5, p. o. 5,5, p. d. 9 cm (T. VI, 1);
3. fragmentovana lampica od crvenopečene zemlje uobičajenog tipa;
4. lampica od crvenopečene zemlje, dimenzije: 9,5×6,5;

Skica 1, grob XIV

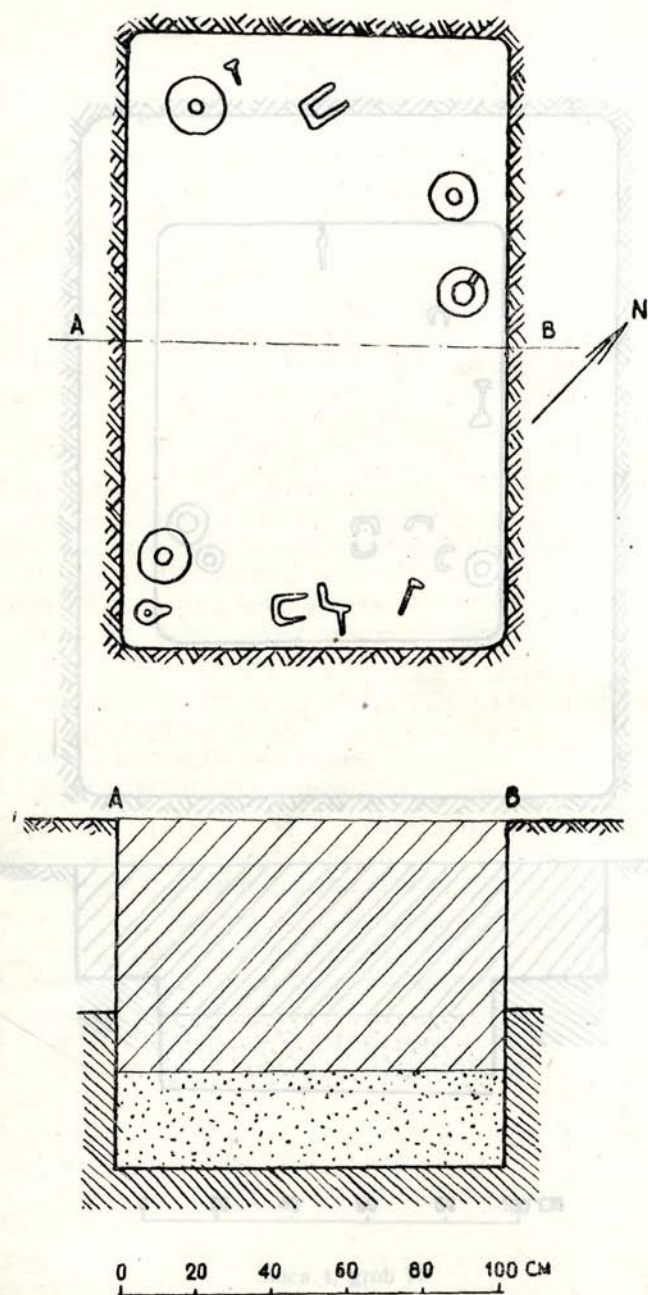

1:20

Skica 2, grob XL i XLVII

0 20 40 60 80 100 CM.

0 20 40 60 80 100 CM.

Skica 3, grob XLII

5. plitka konična zdjela s uvučenim zadebljanim obodom od mrkopečene zemlje. Dimenzije: v. 4, p. o. 13,5, p. d. 6 (T. VI, 2);

6. fragmentovani duboki kruškasti pehar od sivonirke pečene zemlje s profilisanom prstenastom nogom.

Grob XXIII — tip I — orijentacija severozapad-jugoistok sa dimenzijama: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XXV — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XXVI — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XXVII — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XXVIII — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XXIX — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XXX — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XXXI — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XXXII — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XXXIII — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XXXIV — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XXXV — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XXXVI — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XXXVII — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XXXVIII — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XXXIX — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

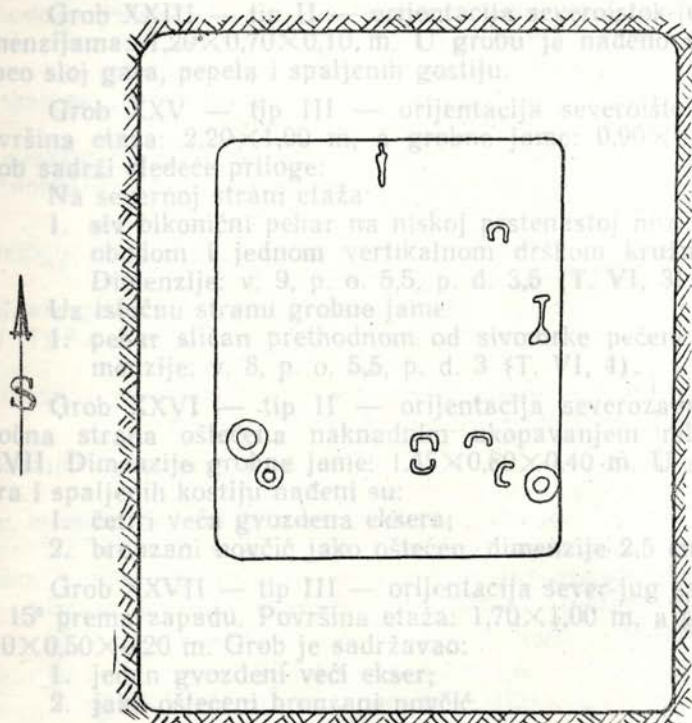
Grob XL — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XLI — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XLII — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XLIII — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XLIV — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok sa površinom etaža: 2,20×0,70 m. Grob je sadržavao: 1. jedno 10 cm deblje sloje gaza, pepela i spaljenih kostiju.

0 20 40 60 80 100 cm

Skica 4, grob 77

5. plitka konična zdjela s uvučenim zadebljanim obodom od mrkopečene zemlje. Dimenzije: v. 4, p. o. 13,5, p. d. 6 (T. VI, 2);

6. fragmentovani duboki kruškasti pehar od sivomrke pečene zemlje s profilisanom prstenastom nogom.

Grob XXIII — tip II — orijentacija severoistok-jugozapad sa dimenzijama: $1,20 \times 0,70 \times 0,10$ m. U grobu je nađeno samo 10 cm deo sloja gara, pepela i spaljenih kostiju.

Grob XXV — tip III — orijentacija severoistok-jugozapad. Površina etaža: $2,20 \times 1,00$ m, a grobne jame: $0,90 \times 0,70 \times 0,20$ m. Grob sadrži sledeće priloge:

Na severnoj strani etaža:

1. siv bikonični pehar na niskoj prstenastoj nozi, s ukošenim obodom i jednom vertikalnom drškom kružnog preseka. Dimenzije: v. 9, p. o. 5,5, p. d. 3,5 (T. VI, 3).

Uz istočnu stranu grobne jame:

1. pehar sličan prethodnom od sivomrke pečene zemlje. Dimenzije: v. 8, p. o. 5,5, p. d. 3 (T. VI, 4).

Grob XXVI — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok. Istočna strana oštećena naknadnim ukopavanjem mlađeg groba XXVII. Dimenzije grobne jame: $1,45 \times 0,80 \times 0,40$ m. U sloju pepela, gara i spaljenih kostiju nađeni su:

1. četiri veća gvozdena eksera;

2. bronzani novčić jako oštećen, dimenzije 2,5 cm.

Grob XXVII — tip III — orijentacija sever-jug sa skretanjem od 15° prema zapadu. Površina etaža: $1,70 \times 1,00$ m, a grobne jame: $1,10 \times 0,50 \times 0,20$ m. Grob je sadržavao:

1. jedan gvozdeni veći ekser;

2. jako oštećeni bronzani novčić.

Grob XXVIIIa — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok, sa grobnom jamom $1,40 \times 0,60 \times 0,30$ m. Grob je gotovo potpuno uništen ukopavanjem mlađeg groba XXVIIIb.

Grob XXVIIIb — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok, dimenzija: $1,40 \times 1,00 \times 0,20$ m. Grob sadrži:

1. lampicu od crvenopečene zemlje uobičajenog tipa dimenzije: $10,5 \times 6$ cm;

2. deo jako oštećene bronzane igle;

3. iznad groba su nađeni fragmenti od dve posude grube fature.

Grob XXIX — tip III — orijentacija sever-jug. Površina etaža: $1,00 \times 0,70$, a grobne jame: $0,55 \times 0,45 \times 0,30$ m. U 10 cm debelom sloju gara, pepela i spaljenih kostiju nađen je samo jedan gvozdeni ekser dužine 4 cm.

Grob XXX — tip II — orijentacije severozapad-jugoistok, dimenzije: $1,20 \times 0,60 \times 0,40$ m. U 20 cm debelom sloju gara, pepela i spaljenih kostiju nađeni su:

1. jedna gvozdena kuka;

2. fragmenti lampice od crvenopečene zemlje sa žigom »APRIO F«

Grob XXXI — tip II — orijentacije severozapad-jugoistok, sa grobnom jamom: $1,40 \times 1,00 \times 0,25$. Grob sadrži sledeće priloge:

1. duboki pehar od sivopečene zemlje sa razvraćenim obodom na niskoj prstenastoj nozi (visine 8 cm);
2. fragmenti manje posude od mrkopečene zemlje;
3. fragmenti veće posude od mrkopečene zemlje sa jednom vertikalnom drškom kružnog preseka;
4. posuda s jednom vertikalnom drškom kružnog preseka na niskoj prstenastoj nozi od sivopečene zemlje. Dimenzije: v. 8, p. o. 6, p. d. 5 (T. VII, 1).

Grob XXXII — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok, dimenzije: $0,80 \times 0,50 \times 0,20$ m. U grobu su nađeni:

1. mali balsamarij od zelenkastoplavog providnog stakla s konkavnim dnom. Dimenzije: v. 6,5, p. o. 2, p. d. 3,5 (T. VII, 2);
2. ogledalo od srebra (u fragmentima) ukrašeno koncentričnim krugovima pri obodu, prečnika 10,5 cm.

Grob XXXIII — tip I — orijentacija sever-jug. Dimenzije grobne jame: $1,10 \times 0,60 \times 0,40$ m sa prilozi:

1. bikonični lončić sa vertikalnom drškom i ukrašenim obodom. Dimenzije: v. 6, p. o. 4,5, p. d. 3 (T. VII, 3);
2. lončić od sivopečene zemlje s loptastim trbuhom, cilindričnim vratom i vertikalnom drškom kružnog preseka. Dimenzije: v. 8, p. o. 6, p. d. 3,5 (T. VII, 4).

Grob XXXIV — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok sa dimenzijama: $1,30 \times 0,70 \times 0,35$ m. Grob je bez priloga.

Grob XXXV — tip II — orijentacije severozapad-jugoistok, sa grobnom jamom: $1,30 \times 0,50 \times 0,20$ m. Prilozi su:

1. kratak gvozdeni bodež — dužine 25 cm a širine 4 cm;
2. fragmentovana lampica od crvenopečene zemlje;
3. oštećeni neki bronzani predmet — verovatno kopča;
4. bronzani novčić jako oštećen — prečnika 2,2 cm;
5. bikonični lončić sa ukrašenim obodom i jednom vertikalnom drškom kružnog preseka od sivomrke pečene zemlje. Dimenzije: v. 8,5, p. o. 5,5, p. d. 4 (T. VIII, 1);
6. fragment zdele sa zadebljanim i unutra povijenim obodom.

Grob XXXVI — tip II — orijentacija sever-jug, sa jamom $1,60 \times 0,60 \times 0,60$ m. Bez priloga.

Grob XXXVII — tip I — orijentacija sever-jug a dimenzije $0,90 \times 0,40 \times 0,10$ m. Bez priloga.

Grob XXXVIII — tip II — orijentacija istok-zapad, a dimenzija $0,80 \times 0,40 \times 0,15$ m. Prilozi su:

1. fragmenti lampice od crvenopečene zemlje uobičajenog tipa.

Grob XXXIX — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok sa grobnom jamom $1,40 \times 0,80 \times 0,40$ m. Prilozi:

1. bikonični pehar od crvenopečene zemlje sa profilisanim dnom, drškom kružnog presjeka. Dimenzije: v. 7, p. o. 4,5, p. d. 3,5 (T. VIII, 2);
2. brončani novčić, prečnika 2,6 cm;
3. lampica od mrkopečene zemlje sa natpisom »OCTAVI«.

Grob XL — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok, dimenzija: $1,50 \times 0,60 \times 0,20$ m. Prilozi su:

1. gvozdeni nož u fragmentima;
2. gvozdeni ekser;
3. fragment posude od žutomrke pečene zemlje na niskoj profilisanoj nozi s jednom vertikalnom trakastom drškom. Očuvana visina 12 cm;
4. fragmentovana posuda od sivopečene zemlje s jednom vertikalnom trakastom drškom;
5. oštrobikonična posuda od crveno pečene zemlje na niskoj prstenastoj nozi s jednom trakastom vertikalnom drškom i kljunom za izlivanje. Dimenzije: v. 21, p. o. 9, p. d. 5,7 (T. VIII, 3);
6. lampica od crvenopečene zemlje sa natpisom »FORTIS« — dimenzije 9×6 cm.

Grob XLI — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok, sa dimenzijama grobne jame $1,00 \times 0,70 \times 0,20$ m. Prilozi:

1. fragmentovani duboki pehar na niskoj prstenastoj nozi sivopečene zemlje;
2. bikonična posudica s jednom vertikalnom drškom, ukrašena sa dve paralelne horizontalne kanelure. Dimenzije: v. 7, p. o. 6, p. d. 3 (T. VIII, 4);
3. bronzani novčić jako oštećen;
4. lampica od mrkopečene zemlje sa žigom »OCTAVI« — dimenzije $8 \times 5,5$;
5. fragmenti pehara od crvenopečene zemlje na niskoj prstenastoj nozi;
6. bronzani novčić jako oštećen.

Grob XLI/a — tip I — orijentacija severozapad-jugoistok sa dimenzijama: $1,10 \times 0,70 \times 0,15$ m. Mladi grob kasnije ukopan tako da je okrnjen istočni deo groba. Od priloga ima samo jedan gvozdeni ekser dužine 21 cm.

Grob XLII — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok, sa grobnom jamom $1,60 \times 1,00 \times 0,40$ m. Prilozi:

1. bikonična posuda sa jednom vertikalnom drškom od žuto-sive pečene zemlje. Noga niska, prstenasta. Ispod ukošenog oboda ima dve plitke horizontalne paralelne kanelure, — dimenzije: v. 8, p. o. 6, p. d. 3,5 (T. IX, 1);
2. posuda slična prethodnoj od mrkopečene zemlje — dimenzije: v. 8, p. o. 5,5, p. d. 3,5 (T. IX, 2);

3. lampica od crvenopečene zemlje sa žigom »VIBIAN« (u fragmentu);
4. tri predmeta od olova nejasne namene (delovi čamca) (T. XVIII br. 764, 765, 766);
5. velika fragmentovana posuda od sivomrke pečene zemlje;
6. fragmenti posude od mrkopečene zemlje.

Grob XLIII — tip I — orijentacija severozapad-jugoistok, a dimenzija: $0,90 \times 0,70 \times 0,20$ m. Grob je bez priloga.

Grob XLIV — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok, a grobna jama ima dimenzije: $0,60 \times 0,50 \times 0,15$ m. Prilozi su sledeći:

1. fragmentovana lampica od crvenopečene zemlje;
2. fragmenti većeg gvođenog klina.

Grob XLV — tip I — orijentacija severozapad-jugoistok, sa dimenzijama: $0,90 \times 0,80 \times 0,10$ m. Bez priloga.

Grob XLVI — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok. Dimenzije: $1,50 \times 0,60 \times 0,40$ m. Bez priloga.

Grob XLVII — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok. Dimenzije: $1,40 \times 0,60 \times 0,40$ m. Prilozi su sledeći:

1. bronzani novčić jako oštećen;
2. gvozdeni ekser;
3. gvozdeni nož u fragmentima;
4. posuda s jednom vertikalnom drškom od crvenopečene zemlje — dimenzije: v. 6,5, p. o. 4,5, p. d. 2,5 (T. IX, 3);
5. bikonična posuda od sivomrke pečene zemlje. Ispod oboda ima dve horizontalne kanelure — dimenzije: v. 7,5, p. o. 6, p. d. 3,5 (T. IX, 4);
6. gvozdena predica, dimenzija 4×3 cm;
7. lampica od crvenopečene zemlje sa žigom — dimenzije: 10×7 cm (T. X, 1).

Grob XLVIII — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok, a dimenzija: $1,00 \times 0,80 \times 0,20$ m. Prilozi su:

1. fragmentovani pehar od mrkocrvene pečene zemlje na niskoj prstenastoj nozi;
2. fragmentovan pehar sličan prethodnom;
3. fragmentovana lampica od crvenopečene zemlje. Na disku dna dva koncentrična urezana kruga — dimenzije: $9 \times 6,5$ cm;
4. fragmenti plitke posude od grube sive zemlje (T. X, 2).

Grob XLIX — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok sa dimenzijama: $0,90 \times 0,80 \times 0,25$ m. Bez priloga.

Grob L — tip I — orijentacija severozapad-jugoistok. Dimenzije grobne jame: $1,40 \times 0,60 \times 0,10$ m. Bez priloga.

Grob LI — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok. Površina etaža $2,00 \times 1,00$ m, a grobne jame $0,80 \times 0,50 \times 0,20$ m. Prilozi na etažu su sledeći:

1. lampica od crvenopečene zemlje sa žigom »APRIO« — dužina 10 cm (u fragmentima);
2. lampica od mrkopečene zemlje s nečitljivim natpisom — dužina 6,5 cm;
3. manja plitka zdela s uvučenim obodom od crvenopečene zemlje (u fragmentima).

Grobna jama sadrži samo pepeo, gar i spaljene kosti bez priloga.

Grob LII — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok. Površina etaža je: $1,80 \times 1,30$ m, a grobna jama: $1,70 \times 0,80 \times 0,40$ m. Prilozi se nalaze u grobnoj jami:

1. četiri lampice od svetlomeke zemlje, jedna sa žigom »OCTAVI«, a na ostalim natpis nečitljiv (T. X, 3) — dimenzije: d. 9,7 cm;
2. gvozdeni ekser;
3. bronzana kopčica za kaiš — d. 5 cm (T. XVI, br. 788).

Grob LIII — tip III — orijentacija sever-jug, sa skretanjem za 25° prema severozapadu. Površina etaža: $1,80 \times 0,80$ m, a grobne jame: $1,00 \times 0,50 \times 0,20$ m.

Prilozi na etažu:

1. bronzana fibula s visokom nogom i duplom iglom — dimenzije 4 cm (T. XVI, br. 790);
2. bikonična posuda s jednom vertikalnom drškom od sivo-pečene zemlje (T. X, 4) — dimenzije: v. 8,5, p. dna 3,5 cm;
3. loptasta posudica s jednom vertikalnom drškom od žutosive pečene zemlje, a ispod oboda ima dve horizontalne paralelne kanelure (oštećen obod) — dimenzije: v. 8, p. o. 5,5, p. d. 3,5 cm (T. X, 5).

Prilozi u grobnoj jami:

1. fragment posude od crvenopečene zemlje s profilisanim dnom;
2. bronzani novčić jako oštećen.

Grob LIV — tip I — orijentacija sever-jug sa skretanjem za 35° prema severozapadu. Dimenzije grobne jame: $1,00 \times 0,60 \times 0,20$ m. Prilozi:

1. fragment lampice od crvenopečene zemlje;
2. duboki profilisani pehar od mrkopečene zemlje — dimenzije: v. 9, p. o. 7, p. d. 3,5 cm (T. XI, 1);
3. balsamarij od zelenkasto plavog prozirnog stakla — visina 9, d. o. 2, d. d. 3 cm (T. XI 2);
4. fragmentovana posuda (zdela) sa uvučenim obodom od mrkopečene zemlje;
5. fragmentovani pehar na niskoj prstenastoj nozi od mrkopečene zemlje.

Grob LV — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok sa dimenzijama: $1,30 \times 0,60 \times 0,40$ m. Prilozi su:

1. posuda od narandžastopečene zemlje s vertikalnom drškom i kljunom za izlivanje — dimenzije: v. 14,5, d. d. 4,5 cm (T. XI, 3);

2. fragmentovana posuda identična sa prethodnom;
3. fragmentovana posuda identična sa prethodnom;
4. veći duboki lončić s vertikalnom drškom;
5. lampica od mrkopečene zemlje s nečitljivim žigom — dimenzije 2 cm;
6. fragmentovana lampica slična prethodnoj.

Grob LVI — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok, sa dimenzijama: $1,60 \times 0,80 \times 0,40$ m. Bez priloga.

Grob LVII — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok, sa grobnom jamom $1,10 \times 0,60 \times 0,15$ m. Bez priloga.

Grob LVIII — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok, sa dimenzijama: $1,80 \times 0,70 \times 0,15$ m. Prilozi u grobu su:

1. lampica od sivomrke pečene zemlje sa nečitljivim žigom.

Grob LIX — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok. Dimenzije: $1,60 \times 1,00 \times 0,60$ m. Prilozi su:

1. lampica od crvenopečene zemlje s nečitljivim žigom — dužina 9,5 cm;
2. manji gvozdeni ekser.

Grob LX — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok. Površina etaža: $2,00 \times 1,00 \times 0,20$ m. Prilozi:

1. lampica od crvenopečene zemlje — dužina 10 cm;
2. brončani novčić jako oštećen.

Grob LXI — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok. Površina etaža: $1,70 \times 1,00$ m, a grobne jame: $1,10 \times 0,60 \times 0,30$ m. Prilozi:

1. lampica od žutomrke pečene zemlje sa nečitljivim žigom — dužina 7,5 cm;
2. kruškasta posuda s vertikalnom drškom i kljunom za izlivanje, od tamnosive pečene zemlje — dimenzije: 20,5, d. d. 5,5 cm (T. XI, 4);
3. posuda slična prethodnoj — dimenzije: v. 16, d. d. 4,5, d. o. 3,5 (T. XII, 1);
4. posuda slična prethodnoj s jako niskim vratom — dimenzije: v. 21, d. o. 4,5, d. d. 5,5 cm (T. XII, 2).

Glava LXII — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok, dimenzija: $1,10 \times 0,60 \times 0,40$ m. Bez priloga.

Grob LXIII — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok, sa dimenzijama: $1,40 \times 0,60 \times 0,50$ m. Prilozi:

1. lampica od sivopečene zemlje s natpisom »FORTIS« — dužina 7,5 cm;
2. deo tanke bronzane igle;
3. fragmenti lampice od crvenopečene zemlje;
4. lampica slična prethodnoj;
5. fragmenti posudice s jednom vertikalnom drškom od sivopečene zemlje;
6. fragmenti posudice slične prethodnoj.

Grob LXIV — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok. Površina etaža: $2,00 \times 1,60$ m, a grobne jame: $1,60 \times 0,90 \times 0,30$ m. Prilozi na etažu:

1. lampica od mrkopečene zemlje — dužina 8 cm;
2. fragment posude od mrkopečene zemlje.

Prilozi u grobnoj jami:

1. bronzani novčić jako oštećen — preč. 2,5 cm;
2. lampica od sivopečene zemlje;
3. fragment veće posude grube fakture;
4. bikonična posudica na prstenastoj nozi sa vertikalnom drškom od sivopečene zemlje — dimenzije: v. 8, p. o. 5, d. d. 3.

Grob LXV — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok. Površina etaža: $1,50 \times 1,10$ m, a grobne jame $0,80 \times 0,50 \times 0,30$ m. Prilozi:

1. bikonična posudica (oštećena) od sivopečene zemlje — dimenzije: v. 8,2, p. o. 6, p. d. 3,5 cm (T. XII, 3);
2. donji deo veće posude od sivomrke pečene zemlje;
3. lampica od sivomrke pečene zemlje sa na danu utisnutim žigom jelove grančice u dva koncentrična kruga — dužina 7 cm;
4. duboki pehar na visokoj prstenastoj nozi ukrašen horizontalnim kanelurama (oštećen) — dimenzije: v. 7, d. d. 2,5 cm (T. XII, 4);
5. bikonična posudica (nedostaje drška) od sivomrke pečene zemlje — dimenzije: v. 6, p. o. 5, p. d. 3,5 cm (T. XIII, 1);
6. brončani novčić jako oštećen.

Grob LXVI — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok, a dimenzije grobne jame: $1,40 \times 0,70 \times 0,30$ m. Grob je bez priloga.

Grob LXVII — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok. Dimenzije grobne jame $1,40 \times 0,70 \times 0,30$ m. Prilozi:

1. fragmentovana lampica od svetloružičaste pečene zemlje;
2. duboki bikonični pehar od sivomrke pečene zemlje. Na gornjem konusu horizontalne kanelure. Vrat naglašen plastičnim rebrom. Dimenzije: v. 8,5, d. o. 6, p. d. 5 (T. XIII, 2).

Grob LXVIII — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok, sa dimenzijama grobne jame: $1,80 \times 0,80 \times 0,20$ m. Prilozi:

1. fragmentovani duboki pehar na niskoj prstenastoj nozi od sivopečene zemlje;
2. fragmenti veće bikonične zdele sa zadebljanim obodom.

Grob LXIX — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok. Površina etaža: $2,10 \times 1,50$ m, a površina grobne jame: $1,40 \times 1,00 \times 0,30$ m. Prilozi:

1. tri lampice uobičajenog tipa;
2. tri lončića s jednom vertikalnom drškom od sivopečene zemlje.

Grob LXX — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok, sa dimenzijama: $1,40 \times 1,10 \times 0,50$ m. Prilozi:

1. lampica od crvenopečene zemlje sa tri koncentrična kruga na dnu. Dužina 9 cm.

Grob LXXI — tip I — orijentacija severozapad-jugoistok. Dimenzije: $1,30 \times 0,90 \times 0,20$ m. Prilozi:

1. fragmentovan lončić na prstenastoj nozi s jednom vertikalnom drškom od sivopečene zemlje.

Grob LXXII — tip I — orijentacija severozapad-jugoistok, dimenzija: $1,10 \times 0,60 \times 0,20$ m. Prilozi:

1. fragmentovana lampica od crvenopečene zemlje uobičajenog tipa.

Grob LXXIII — tip I — orijentacija severozapad-jugoistok. Dimenzije grobne jame: $1,40 \times 0,80 \times 0,10$ m. Grob je bez priloga.

Grob LXXIV — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok, a dimenzija: $1,40 \times 0,60 \times 0,40$ m. Prilozi:

1. fragmentovana lampica od sivopečene zemlje;
2. fragment veće posude (urne?) s horizontalno razvraćenim obodom;
3. dva gvozdena eksera;
4. lončić od sivomrke pečene zemlje. Dimenzije: v. 8,5, p. o. 5,5, p. d. 3,3 cm.

Grob LXXV — tip I — orijentacija severozapad-jugoistok. Dimenzije grobne jame: $1,50 \times 0,80 \times 0,10$ m. Prilozi:

1. lampica od crvenopečene zemlje — dužina 7,5 cm;
2. gvozdeni ekser;
3. bronzana fibula s gvozdenim federom — dužine 4,3 cm (T. XVI, br. 851).

Grob LXXVI — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok, a dimenzija: $1,50 \times 0,80 \times 0,40$ m. Uz ivicu kraće jugoistočne strane grobne jame postavljen red od 4 veća kamena bloka. Prilozi:

1. fragmentovana lampica od crvenopečene zemlje uobičajenog tipa.

Grob LXXVII — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok. Dimenzije: $1,50 \times 0,90 \times 0,20$ m. Bez priloga.

Grob LXXVIII — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok. Površina etaža: $2,00 \times 1,30$ m, a grobne jame: $1,10 \times 0,50 \times 0,20$ m. Prilozi:

1. fragmentovan bikoničan lončić s jednom vertikalnom drškom od sivopečene zemlje;
2. gvozdeni ekser.

Grob LXXIX — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok. Dimenzije: $1,80 \times 1,40 \times 0,30$ m. Bez priloga.

Grob LXXX — tip II — orijentacija severozapad-jugoistok, sa dimenzijama: $1,30 \times 0,90 \times 0,30$ m. Prilozi:

1. lampica od svetlocrvene zemlje s nečitljivim natpisom — dužine 9 cm;
2. lampica od mrkosive pečene zemlje s nečitljivim natpisom — dužine 8 cm (T. XIII, 4);
3. minijturni pehar na izduženoj nozi s profilisanim cilindričnim vratom od jasnocrvene pečene zemlje. Dimenzije: v. 4,5, p. o. 3, p. d. 2 cm (T. XIII, 5).

Grob LXXXI — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok. Površina etaža: $1,90 \times 1,00$ m, a grobne jame: $0,90 \times 0,70 \times 0,25$ m. Prilozi na etažu:

1. lampica od crvenopečene zemlje uobičajenog tipa — dužina 9 cm.

Prilozi u grobnoj jami:

1. lampica slična prethodnoj, dužine 6,5 cm.

Grob LXXXII — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok. Površina etaža: $2,10 \times 1,40$ m, a grobne jame: $1,20 \times 0,80 \times 0,25$ m. Prilozi:

1. kratak gvozdeni bodež (mač?) sa dugom drvenom drškom koja se završava bronzanom pločicom. Dužina sečiva 20 cm, a drške 13 cm (T. XVII, br. 863);
2. dva gvozdена екsера i 18 vrlo deformisana predmeta od gvožđa — možda strele;
3. duboki pehar od sivomrke pečene zemlje na visokoj nozi i horizontalnim kanelurama na ramenu. Dimenzije: v. 8,5, p. o. 5,5, p. d. 3 cm;
4. fragmentovani lončić s jednom vertikalnom drškom, cilindričnim obodom i niskom prstenastom nogom. Površina svetlomrka. Dimenzije: v. 6, d. d. 2 cm;
5. fragmentovan lončić sličan prethodnom od mrkopečene zemlje;
6. fragmentovan lončić sličan prethodnom od sivopečene zemlje;
7. bronzani novčić veoma oštećen — prečnika 2 cm.

Grob LXXXIII — tip III — orijentacija severozapad-jugoistok. Površina etaža: $2,00 \times 1,30$ m, a grobne jame: $1,10 \times 0,60 \times 0,20$ m. Prilozi na etažu:

1. fragmentovana lampica od crvenopečene zemlje uobičajenog tipa.

Prilozi u grobnoj jami:

1. široki blagobikoničan pehar na niskoj prstenastoj nozi od crvenopečene zemlje. Visina 6,5 cm (T. XIV, 1);
2. fragment dubokog pehara od sivopečene zemlje;
3. fragment velike plitke zdele od sivopečene zemlje;
4. fragmentovan kratak gvozdeni bodež — dužina 25 cm;
5. bronzani novčić jako oštećen.

Pored istraživanja nekropole na lokalitetu »Čadorište« 1960. godine rekognosciran je i teren duž novog puta Gradina—Srebrenica. Utvrđeno je da se duž leve strane današnjeg puta pruža rimska nekropola s grobovima ukopanim na uskom pojasu strme padine.

Grobovi se mogu pratiti oko 300—400 m dužinom trase. Manje sondažno iskopavanje na ovom prostoru pokazalo je identične tipove grobova sa onima na Velikom platou i Čadorištu i, sudeći prema materijalu, između njih nema hronološke razlike. Radi ilustracije dajemo opis i inventar jednog od ovih grobova:

Grob C/1 — tip II — orijentacija severoistok-jugozapad, sa dimenzijama: $1,70 \times 0,90 \times 0,30$ m. Prilozi:

1. posuda od sivomrke pečene zemlje s jednom vertikalnom trakastom drškom. Dimenzije: v. 14, p. o. 2,5, p. d. 3,5 cm (T. XIV, 2);
2. posuda slična prethodnoj od mrkopečene zemlje. Dimenzije: 14,5, p. o. 25, p. d. 4 cm (T. XIV, 3);
3. posuda slična prethodnoj — dimenzije: v. 14, p. o. 25, p. d. 3,5 (T. XIV, 4);
4. lampica od sivopečene zemlje s natpisom »CARL« — dužine 10 cm;
5. fragmenti lampice od crvenopečene zemlje uobičajenog tipa;
6. dve bronzane ukrasne pločice sa stilizovanim ukrasima dobijenim tehnikom perforiranja — dimenzije: $3,8 \times 2$ cm.

Grobovi otkriveni 1959. i 1960. godine na Čadorištu po obliku, načinu sahranjivanja, a dobrim delom i priložima, bliski su grobovima s Velikog platoa. Pitanje je, međutim, da li se ovi grobovi vezuju topografski za nekropolu na Velikom platou ili čine izolovanu celinu. Sudeći po profilu stvorenom usecanjem novog puta Gradina—Sase (između Velikog platoa i Čadorišta), postoji pojas u širini od oko 50 m na kome nije vršeno sahranjivanje. Ovaj prostor, međutim, predstavlja pre prirodnu prepreku između Velikog platoa i Čadorišta, gde je zbog velikog pada terena bilo teško vršiti ukopavanje, nego li granicu koja bi jasno delila dve posebne nekropole. Otuda se pre čini da grobovi otkriveni na Čadorištu pripadaju takođe južnoj nekropoli Domavije, tj. njenom jugoistočnom pojasu.

Za razliku od grobova na Velikom platou orijentisanih u različitim pravcima, gotovo svi grobovi otkriveni na Čadorištu orijentisani su u pravcu sever—jug sa većim ili manjim skretanjem ka severozapadu. U ovoj gotovo pravilnoj orijentaciji grobova na Čadorištu ne treba gledati jedan određen princip zasnovan na utvrđenom pogrebnom ritualu, odnosno religioznom shvatanju, već pre jednu nužnost nametnutu samom prirodom terena. Dok je zaravljena površina Velikog platoa dozvoljavala slobodno ukopavanje u svim pravcima, na Čadorištu, usljed velikog pada terena, grobne jame su se morale grupisati na uskim prirodnim horizontalnim terasama pravca sever—jug. Otuda je prirodno da su duže strane grobova morale da prate pružanje horizontalnih terasa. Da je u orijentaciji domavijskih grobova sa spaljenim pokojnicima glavni činilac bila priroda terena izabranog za nekropolu pokazuju i grobovi otkriveni duž puta Gradina—Srebrenica. Na ovom prostoru korišćena je za nekropolu uska padina između puta i brda tako da su i ovde grobovi ukopani na uzdužnim terasama orijentisanim u pravcu istok—zapad usled čega su i grobovi dobili istu orijentaciju. Iz tih razloga se ni

orijentaciji grobova na Velikom platou ne sme pridavati neki određeni smisao: ona je jedino rezultat same prirode terena koji je omogućavao da se orijentacija odabere prema slobodnom prostoru i individualnom izboru.

Dok za najveći broj grobova otkrivenih na Velikom platou nije bilo moguće odrediti pol pokojnika koji je u njima sahranjen, prilozi u grobovima na Čadorištu dopuštaju da se u izvesnim slučajevima utvrdi ne samo pol pokojnika, već često i njihovo zanimanje. Tako se na osnovu priloga može utvrditi da su u grobovima br. XIV, XVI, XVII, XXV, XL, XLI, XLII, LII, LXXXII i LXXXIII sahranjeni muškarci, a u grobovima br. III i XXXII žene. Karakteristični prilozi na osnovu kojih su izdvojeni grobovi muškaraca pokazuju u najvećem broju slučajeva da su to bili vojnici.

Iskopavanja 1959. i 1960. godine nisu donela podatke koji bi bitno menjali već ranije iznete pretpostavke o pogrebnom ritualu i načinu sahranjivanja na južnoj nekropoli Domavije. Međutim, u poslednje vreme otkriven je veći broj rimskih nekropola s grobovima spaljenih pokojnika u našoj zemlji i susednim oblastima, po vodom kojih su izneta neka nova zapažanja ne samo u odnosu na način sahranjivanja, već i u vezi s objašnjenjem samog fenomena spaljivanja, odnosno s istorijatom ovog pogrebnog rituala u rimskim podunavskim provincijama od ranog carstva pa sve do kraja pagанизma. 1958. godine, kada je otkrivena južna nekropola Domavije, bio je poznat mali broj analognih nekropola. Poslednjih godina taj broj naglo raste. U našoj zemlji danas su poznate, pored ranije navedenih³⁾, sljedeće nekropole s grobovima bliskim domavijskim:

1. Duklja — Na istočnoj nekropoli antičke Doclea-e nađeni su pored većeg broja skeletnih grobova III—V veka i grobovi sa spaljenim pokojnicima. Ovde se javljaju sledeći grobni tipovi: kamene urne sa staklenim olama, grobovi s urnama postavljenim na sloj gara i pepela u kružnim jamama i elipsoidne grobne jame s opaljenim stranama. Najstariji novac nađen u kamenim urnama pripada Klaudiju, a u grobovima s opaljenim bočnim stranama Domicijanu⁴⁾.

2. Karagač — Na ilirskoj nekropoli kod sela Žitkovca u blizini Zvečana otkriveno je pet rimskih grobova u obliku plitkih elipsoidnih jama ispunjenih garom, pepelom i kostima. U grobu br. 5 pored posude koja odgovara Schörgendorfer-ovom tipu 428 (verovatno iz I veka⁵⁾) nađen je i pehar grube praistorijske fakteure dačko-getskeg tipa⁶⁾.

3. Kopašnica — Velika nekropola u blizini Grdeličke klisure otkrivena izgradnjom autoputa. Zaštitnim iskopavanjem ovde je otkriven veliki broj grobova spaljenih pokojnika. Ovde su zastup-

³⁾ Ibid, str. 42, sq.

⁴⁾ Iskopavanja Arheološkog instituta SAN i Zavoda za zaštitu spomenika kulture NR Crne Gore u 1959. i 1960. g. (nepublikovano).

⁵⁾ K. Schörgendorfer, Die römzeitliche Keramik der Ostalpinenländer, tip 428.

⁶⁾ Iskopavanja Narodnog muzeja u Kosovskoj Mitrovici 1961. g. (nepublikovano).

ljena sva tri osnovna tipa poznata iz Domavije, ali je nađen i jedan spaljeni grob s urnom iz prve polovine IV veka⁷⁾.

4. Žuto Brdo — pri iskopavanju praistorijskog naselja žuto-brdske kulturne grupe nađeno je nekoliko etažnih grobova s ostacima spaljenih pokojnika⁸⁾.

Van naše zemlje posebno su značajne nekropole spaljenih pokojnika s teritorije današnje Mađarske i Rumunije. U Mađarskoj su poslednjih godina iskopavane dve manje nekropole srodne domavijskoj. U Vasasu su nađeni grobovi spaljenih pokojnika tipa Savarija—Stenjevec iz II veka n. e.⁹⁾ Istom vremenu pripadaju i grobovi otkriveni u Halimba¹⁰⁾.

Od posebnog su interesa nekropole sa stare dačke teritorije oko antičkog Porolisuma. Na lokalitetu Magura otkrivena je dačka nekropola iz II veka pre n. e. gde su u grobovima sličnim domavijskim sahranjeni ostaci spaljenih pokojnika¹¹⁾. S ove teritorije poznate su srodne nekropole iz zadnjih epoha latena¹²⁾. Da se ove stare tradicije u načinu sahranjivanja održavaju i kasnije, pokazuje rimska nekropola na lokalitetu Ursoies i dve nekropole Apuluma s grobovima spaljenih pokojnika iz II veka n. e.¹³⁾. Zanimljivo je da, dok u Daciji inhumacija koegzistira sa spaljivanjem tokom celog II veka, čak i na jednoj istoj nekropoli (Apulum)¹⁴⁾, na teritoriji Panonije skeletni grobovi pojavljuju se tek u toku III veka. Grobovi spaljenih pokojnika srodni domavijskim poznati su i van područja podunavskih provincija, naročito na teritoriji današnje Poljske gde se takođe osnovni grobni tipovi vezuju za starije tradicije prerimske kulture.

Iz pregleda gore navedenih nekropola može se zaključiti da u periodu ranog carstva postoje znatne teritorijalne razlike u načinu sahranjivanja ostataka spaljenih pokojnika. Upadljivo je da se grobovi u obliku plitkih elipsoidnih jama s nagorelim stranama iz prerimskog doba i na početku carstva javljaju isključivo u oblastima severno od Save i Dunava, dok se na suvremenim nekropolama južnije od ove granice ostaci spaljenih pokojnika sahranjuju u urnama i sadrže kao grobne priloge isključivo materijal rimske provenijencije. Tek tokom II veka nastaje novo strujanje koje zahvata celu Panoniju, a nešto kasnije i teritoriju Dalmacije i unosi u ove oblasti nov način ukopavanja.

Lako se može primetiti da promene u pogrebnom ritualu nisu u svim delovima rimskih provincija nastupale istovremeno niti

⁷⁾ Na podacima se zahvaljujemo Lj. Zotović, asistentu Arheološkog instituta SAN-a koja je rukovala ovim iskopavanjima. (nepublikovano).

⁸⁾ Na podacima se zahvaljujemo J. Todoroviću, kustosu Muzeja grada Beograda. (nepublikovano).

⁹⁾ F. Fülepi, Das frühkeizerzeitliche Gräberfeld von Vasas, Acta Arch. Hung. t. IX, 1—4 (1958), 271 sqq.

¹⁰⁾ E. Bonis, Römerzeitliche Gräber in Halimba, Folia Arch., XII (1960).

¹¹⁾ Materiale si cerc. archeol., v. VII, 361 sqq.

¹²⁾ Ibid., 389.

¹³⁾ Ibid., 361 sqq.

¹⁴⁾ D. Protase, Sapalturile de la Alba Julia, Materiale si cerc. arch., v. VII,

tekle paralelno. Ove razlike nastale su kao posledica nejednake društveno-ekonomske strukture. Forma pogrebnog rituala zavisna je naročito od stepena romanizacije jedne oblasti i od broja autohtonog stanovništva. U okviru jedne provincije ili jedne mnogo uže oblasti municipijum ili kolonija sa gradskim područjima mogli su primenjivati sasvim drukčije forme pogrebnog rituala od onih koje su praktikovane po vikusima, kanabama i svim manjim seoskim naseljima. Otuda je razumljivo zašto u velikim centrima rimske uprave, po provincijama, već u prvim decenijama carstva preovlađuju čisto rimske forme pogrebnog rituala, dok se na neurbanizovanim područjima već rano javlja način sahranjivanja vezan za starije lokalne tradicije.

Sam ritual spaljivanja pokojnika, kao i sve formalne promene u načinu sahranjivanja, objašnjavane su uglavnom spoljnim faktorima. Spaljivanje se, međutim, mora posmatrati kao fenomen zajednički kulturama različitog tipa, kao manifestacija koja u sklopu jedne kulture pokazuje određenu zakonitost u svojoj pojavi, evoluciji i nestanku. Ovaj osnovni proces mogli su određeni spoljni faktori da ubrzaju, odnosno usporiti, ali suština i objašnjenje samog spaljivanja leži u unutrašnjoj nužnosti i karakteru same kulture koja se razvija na jednoj teritoriji. Spaljivanje kao karakteristična forma sahranjivanja na rimskim nekropolama ranog carstva u podunavskim provincijama ne javlja se kao moda inspirisana italiskim pogrebnim ritualom, već je izraz krize izazvane sukobom prethodne kulture autohtonog stanovništva s novim nametnutim procesom romanizacije. Spaljivanje obeležava u suštini otpor prema romanizaciji, a pojava inhumacije znak je završetka ovog procesa, odnosno označava početak stabilizovane rimske kulture u provincijama. Pojava spaljivanja u periodu kasnog carstva, tokom IV veka, ima isti smisao. Ovde se spaljivanje javlja kao izraz nove krize, ali sada u obrnutom smislu: kriza je prouzrokovana raspadanjem stare rimske kulture i načina života pod pritiskom i prilivom varvarskog stanovništva. Činjenica da su u Domaviji pokojnici spaljivani sve do prvih decenija III veka pokazuje da je proces romanizacije na ovom području trajao relativno sporo i da se većina stanovništva sastojala od Ilira i Kelta, što se uostalom manifestuje i u pokretnom arheološkom materijalu nađenom u najstarijim grobovima. Tek od vremena Septimija Severa ili Karakale, kad se i spaljivanje napušta, Domavija se može smatrati potpuno romaniziranim rudarskim centrom.

Novi grobovi s Čadorišta i izvesni elementi zapaženi na ostalim srodnim nekropolama daju podatke na osnovu kojih je moguće nešto više reći o tehnici spaljivanja i načinu sahranjivanja. I dalje se postavlja pitanje da li je pokojnik spaljivan na mestu samoga groba ili na zajedničkoj lomači. Izvestan broj mađarskih, rumunskih i poljskih arheologa sklon je da grobove srodne domavijskim označi kao bustum u pravom smislu te riječi. Na Čadorištu je 1959. godine otkrivena lomača u samom centru ovog dela domavijske nekropole na kojoj su sigurno bili spaljivani bar pokojnici sahranjeni u grobovima tipa I. C. Wells je nedavno objavio rezultate svojih istraživanja

vezanih za samu tehniku kremacije¹⁵). On je zaključio da je za potpuno spaljivanje leša potrebno razviti temperaturu od 900° C. Malo je verovatno da je na relativno skučenom prostoru koji zahvataju domavijski grobovi tipa II i III bilo moguće doći do temperature potrebne za spaljivanje. Za interpretaciju etažnih grobova interesantan je zaključak C. Wells-a da je pri spaljivanju pokojnik bio postavljen ispod lomače a ne na lomaču¹⁶). U tom slučaju grobna jama kod etažnih grobova morala bi da odgovara veličini pokojnika, dok bi etaž obeležavao prostor na kome je podignuta sama lomača.

Prisustvo eksera u gotovo svim rimskim grobovima spaljenih pokojnika predstavlja drugi važan elemenat za proučavanje načina sahranjivanja. Problem je da li ekseri potiču od drvenih sanduka u koje su pokojnici stavljeni pre spaljivanja ili su ostaci konstrukcije same lomače. Prva mogućnost je malo verovatna, jer je iz ekonomskih razloga teško pretpostaviti da bi sanduk bio izrađen, a zatim neposredno spaljen na lomači. S druge strane neverovatno je pomišljati da bi za lomaču podignutu na maloj površini groba bila potrebna neka posebna konstrukcija. F. Fülepi smatra da ekseri u grobovima potiču od drvenih kovčežića koji su konstatovani i u ranim rimskim grobovima pod tumulima u koje su stavljeni zažareni ostaci s lomače da bi mogli da se prenesu u grob¹⁷). Ovom duhovitom rešenju protive se pre svega velike dimenzije eksera iz domavijskih grobova i činjenica da najveći broj grobova sadrži samo po jedan ekser, tako da se bar u ovim slučajevima pojava eksera u grobovima mora smatrati kultnom, kako smo već ranije izneli. Činjenica da su gvozdeni ekseri nađeni u kamenim i staklenim urnama na istočnoj nekropoli Duklje takođe isključuje njihovu praktičnu namenu. Kultno stavljanje eksera u ranohrišćanske grobove¹⁸) označava sigurno preuzimanje starije tradicije koja se održava sve do kraja srednjeg veka¹⁹) i koja se, kako je to pokazao M. S. Filipović²⁰), održala do naših dana.

Dok u sistemu sahranjivanja i vrstama grobova na Velikom Platou i Čadorištu ne postoje nikakve razlike, u vrstama priloga i njihovim oblicima zapažaju se primetna odstupanja. Grobovi s Čadorišta vrlo retko sadrže priloge koji karakterišu ženske grobove (balsamari, ogledala, nakit), ali su zato mnogo bogatiji predmetima vezanim za život vojnika i rudara (oružja i oruđa, fibule, kopče). Čak kad je u pitanju i jedna ista vrsta priloga, na primjer keramika koja čini osnovu grobnih inventara i na Velikom Platou i na Čadorištu, zapažaju se primetne razlike u oblicima i fakturi.

¹⁵) C. Wells, A. Study of Cremation, Antiquity, v. XXXIV, No. 133 (1960), 29 sq.

¹⁶) Ibid., 34—35.

¹⁷) Acta Arch., Hung., t. IX, 1—4 (1958), 388—389.

¹⁸) Carbol — Leclercq — Dictionnaire d'arch. chretienne et de liturgie, s. v. clou, amulettes.

¹⁹) M. Corović — Ljubinković, Prokupački nalaz srpskog srednjevekovnog nakita, Zbornik radova Narodnog muzeja I, Beograd 1958, str. 154.

²⁰) Dr Milenko S. Filipović — Otkuda i šta znače gvozdeni klinci u rimskim grobovima, Članci i građa, knjiga ova.

Relativno veliki broj keramičkih posuda otkrivenih u grobovima na Čadorištu, iako ne pokazuje obilje oblika, ipak znatno obogaćuje repertoar keramičkih formi zastupljenih na južnoj nekropoli Domavije. Po fakturi i kvalitetu izrade keramika s Čadorišta identična je keramici nađenoj na Velikom Platou, tj. pripada uobičajenoj provincijskoj keramici namenjenoj za kućnu upotrebu. Mada se sve keramičke forme svojom osnovnom profilacijom vezuju za osnovne tipove karakteristične za prve vekove carstva u podunavskim provincijama, ipak se za najveći broj posuda iz domavijskih grobova teško mogu naći direktne analogije. Ova činjenica pokazuje da su gotovo svi keramički prilozi iz domavijskih grobova proizvodi lokalnih grnčara namenjeni isključivo domaćem stanovništvu i verovatno najbližoj okolini. Prirodno, ova lokalna produkcija nije mogla biti pošteđena opšteg pomodnog strujanja iz udaljenijih većih centara, ali su s druge strane autohtone tradicije i specifični ukus potrošača došle do jačeg izražaja na domavijskoj keramici.

Celokupni keramički materijal iz grobova na Čadorištu može se prema oblicima posuda svrstati u tri osnovne grupe: 1. pehari, 2. krčazi i 3. djele.

Pehari — Dok je na Velikom Platou krčag predstavljao najkarakterističniji keramički oblik, na Čadorištu su najčešći grobni prilozi duboki profilisani pehari koji se mogu podeliti na dva osnovna tipa: pehari bez drške i pehari s jednom vertikalnom drškom.

Pehari bez drške javljaju se u četiri varijante koje u osnovi čuvaju bikonični oblik s profilisanim dnom i naznačenim obodom. Prvu varijantu predstavlja kruškasti pehar s ukošenim obodom i širokom profilisanom stopom iz groba br. XI (T. III, 1). Ovi pehari rađeni su od nedovoljno prečišćene zemlje. Površina im je neuglačana i najčešće sivo-crnog ili mrkog tona. U grobovima br. III, XV i LIV zastupljena je druga varijanta koja se od prethodnog oblika razlikuje nešto loptastijim trbuhom i produženom nogom (T. II, 2 III, 3). XI, 1), Pehari ovog tipa su nešto bolje fature i najčešće imaju sivo uglačanu površinu. Treću varijantu reprezentuje minijaturni pehar iz groba br. 80 (T. XIII, 5) okarakterisan cilindričnim obodom, naznačenim ramenom i izrazito visokom nogom. Oštro bikonični pehari iz grobova br. LXV i LXVII s izrazito kratkim donjim konusom i horizontalnim kanelurama na izduženom gornjem konusu pripadaju četvrtoj varijanti domavijskih pehara (T. XII, 4, XIII, 2). Najzad, kao posebna, peta varijanta domavijskih pehara, može se smatrati pehar iz groba br. LXXXIII (T. XIV, 1) koji se, mada je blizak po obliku zdeli, vezuje po osnovnoj profilaciji za pehare prve varijante s tom razlikom što je izrazito širok i znatno niži.

Pehari prve i druge varijante pripadaju uobičajenoj sivoj kućnoj keramici rasprostranjenoj na teritoriji naseljenoj keltsko-rimskim stanovništvom. Međutim za razliku od analognih primeraka nađenih u Panoniji, Noriku i Rajnskoj oblasti, domavijski pehari imaju znatno viši i ukošeniji obod. U Panoniji se pehari ovog oblika javljaju uglav-

nom s materijalom II vijeka. (Emona, Ptuj, Stenjevec, Sisak²¹). Na nekropoli Intercise ovaj se oblik javlja u grobovima s prelaza iz II u III vek, dok su u Brigeciju nađeni s materijalom iz doba Severa²²). Drugu varijantu pehara s produženom nogom Schörgendorfer izvodi iz oblika srednjehalštadskih urni i datuje ih u II vijek²³). Posmatrana tipološki prva varijanta pehara s proširenom stopom morala bi biti starija od druge varijante koja je, čini se, bar u Panoniji vezana za prelaz iz II u III vek²⁴). Treća varijanta pehara jasno se vezuje za starije latenske tradicije. U Doriku se ovaj oblik javlja s materijalom drugog veka²⁵). Svojom oštrom bikoničnom formom pehari četvrte varijante bili bi tipološki najstariji pošto se opšta tendencija razvoja dubokih pehara kreće od oštih ka blago profilisanim oblicima. Ova forma omiljena je u zapadnim provincijama već u prvim decenijama I veka a poreklo im treba tražiti u latenskoj keramici. Slični pehari otkriveni su na nekropolama Emone i Petovija²⁶). Pehar iz groba br. LXXXIII zbog srodnosti s peharima prve i druge varijante mora se vezati za isto vreme i uticaje.

Drugi tip domavijskih pehara s jednom vertikalnom drškom redovno je izrađivan od dobro prečišćene zemlje. Površina je uglavljena, a ton najčešće siv. Ovaj oblik je čisto italskog porekla²⁷). Začuduje veliki broj pehara ovog tipa u Domaviji s obzirom na njihovu relativno retku pojavu u Panoniji i Noriku u prvim vekovima carstva. I u okviru ovog tipa može se razlikovati veći broj varijanti. Pehari iz grobova br. VII i XLVII (T. II, 3 i T. IX, 3) mogu se smatrati oblicima iz kojih se razvijaju ostale varijante. Za pehar iz groba br. VII vezuju se svi bikonični pehari s jako skraćenim donjim konusom i ukošenim obodom, a za pehar iz groba XLVII svi pehari bikoničnog i loptastog oblika s više ili manje cilindričnim obodom. Prva varijanta pehara koja se vezuje za osnovni tip pehara iz groba br. VII oštro je profilisana. Vertikalna drška polazi neposredno ispod oboda i nikad ne prelazi njegovu visinu. Obod je izrazito ukošen, a izdužena noga vezuje se za skraćeni donji konus. Pehari ove grupe, nađeni u grobovima br. XVII, XXII i XXXIII (T. V, 1, 4; T. VII, 3), obično su minijturni i dobro pečeni tako da im je površina svetlo-crvenog tona. Najveći broj pehara s jednom vertikalnom drškom sa Čadorišta pripada drugoj varijanti, koja je, za razliku od prve, okarakterisana nešto blažom profilacijom. Obod je znatno manje ukošen, a gornji izduženi konus blago prelazi u donji koji je izrazito kratak i jasno izdvojen od prstenaste noge. Visina pehara ove grupe kreće

²¹) E. Bonis, Die keiserzeitliche Keramik von Pannonien, Diss. Pannon., II, 20, 1942, 121, T. VIII, 32, 44.

²²) Intercisa I, Arch., Hung., s. n. XXXIII (1954). T. XXII, 3, 4; Intercisa II, 54.

²³) Op. cit., 73, 153, tip 380.

²⁴) Up.: Intercisa II, 54.

²⁵) Schörgendorfer, op. cit., 19, 75, tip 178.

²⁶) E. Bonis, op. cit., 114—115, T. XVII, 8, 9.

²⁷) Ibid., 43, nap. 30.

se obično od 7 do 10 cm, a površina im je najčešće siva, ređe mrka. Nađeni su u grobovima br. XVII, XVI, XXV, XXII, XXXI, XXXV, XXXIX, XLI, LIII. Za pehar iz groba br. XLVII vezuje se treća i četvrta varijanta domavijskih pehara. Pehari iz grobova br. XVI, XLII, XLVII, LIII i LXV (T. IV, 2; T. IX 1, 4; T. X, 4, T. XII, 3) reprezentuju treću varijantu blago bikoničnih pehara, gde ne postoji veća razlika u visini donjeg i gornjeg konusa. Kod četvrte varijante (pehari iz grobova br. XXXIII i LXXIV — T. VII, 4; T. XII, 3) osnovni oblik je loptast a vrat cilindričan.

Mada je tipološki moguće pratiti evoluciju pehara s jednom vertikalnom drškom iz domavijskih grobova od osnovnih oblika do naznačenih varijanti, činjenica je da su u Domaviji izrađivani istovremeno pehari različitih oblika i da formalne razlike koje se među njima primećuju nemaju nikakve hronološke vrednosti. Tako je na primer u grobu br. VII pored najjednostavnijeg oblika nađena i tipološki razvijenija forma pehara treće varijante. U grobu br. VII nađeni su zajedno pehari druge i treće varijante, a u grobu br. XVII pehari prve i druge grupe. Jasno je da se svi pehari nađeni u grobovima na Čadorištu moraju datovati po tipološki najmlađem primerku.

Tip pehara s jednom vertikalnom drškom vodi poreklo od italске forme iz I veka n. e. Sporadično se ovaj oblik javlja u Panoniji već u vremenu između Tiberija i Trajana (Emona, Stenjevac²⁸). U Savariji su slični primerci nađeni u jednom grupnom nalazu iz II veka, a iz Brigecija poznata je prva varijanta minijaturnih pehara iz jednog groba u kome je nađen Hadrijanov novac²⁹). U Intercisi su srodni pehari karakteristični za prelaz iz II u III veka³⁰). Zanimljivo je da se pehari s jednom vertikalnom drškom, srodni domavijskim, javljaju u Noriku tek u V veku³¹). Najstariji primerci iz Rajnske oblasti nađeni su u grobovima spaljenih pokojnika u Kelnu, s novcem Karakale³²), mada se i ovde ovi pehari u većem broju javljaju tek tokom IV i V veka³³). Jedino pehari s profilacijom srodni peharu iz groba br. XLVII (T. IX, 4) datuju se u Noriku u II vek³⁴). Osnovni evolutivni tok ovog tipa kreće se od pehara sa ukošenim obodom prema peharima s skraćenim i zadebljalim obodom³⁵). Veliki broj varijanti domavijskih pehara ovog tipa pokazuje da su oni izrađivani nešto kasnije od njihove prve pojave u Panoniji, najverovatnije na prelazu iz II u III vek.

Krčazi — U grobovima na Čadorištu nađen je veći broj krčaga dosada nepoznatih oblika. Svi krčazi nađeni na Čadorištu okarakte-

²⁸) Ibid.

²⁹) Intercisa II, 40.

³⁰) Ibid., 71.

³¹) Schörgendorfer, op. cit., tip 245.

³²) Germania (1928), 144, Abb. 2, 4.

³³) E. Gose, Gefäßstypen der römischen Keramik im Reinland, 1950, T. 56, tipovi 549—551.

³⁴) Schörgendorfer, op. cit., tip, 248, 250.

³⁵) Ibid., tipovi 242, 245—250.

risani su kljunom za izlivanje. Mada je krčag ovog tipa poznat i sa nekropole na Velikom Platou, ipak nijedan od novootkrivenih krčaga ne ponavlja ranije oblike. Tipološki najstariji i najbliži oblicima s Velikog Platoa je krčag nađen u grobu br. LV (T. XI, 3), okarakterisan ostrim prelazom iz vrata u široko, gotovo korizontalno rame. Za razliku od sličnih krčaga otkrivenih na Velikom Platou i novootvorenih krčaga iz groba na putu Gradina — Srebrenica (T. XIV, 2, 3, 4), krčag iz groba br. LV ima izrazito kratak vrat. Ova odlika je uopšte karakteristična za gotovo sve krčage nađene na Čadorištu. Tako dva krčaga iz groba br. XI (T. XI, 3) imaju u toj meri skraćen vrat da se čini da kljun za izlivanje leži direktno na loptastom telu posude. Ovakva profilacija je sigurno odlika vezana za mlađe krčage što pokazuju brojne analogije iz Rajnske oblasti datovane od sredine II do prvih decenija III veka³⁶), ali je isto tako sigurno da su u Domaviji, kao i ostalim delovima Panonije i Dalmacije, uporedo izrađivani krčazi sa izduženim i skraćenim vratom što uostalom potvrđuje krčag s groba br. LXI. Posebno mesto zauzima oštro bikonični krčag iz groba br. XL (T. VII, 3) kome je teško naći direktne analogije. Ovaj oblik zajedno sa krčagom iz groba br. LV tipološki je najstariji primerak na Čadorištu vezan za keramičku industriju I veka. Tri krčaga nađena u grobu na putu Gradina—Srebrenica vezuju se potpuno za treći tip krčaga sa nekropole na Velikom Platou, tj. za tipološki starije tipove karakteristične za I i II vek³⁷). I krčag iz groba br. 72 na Velikom Platou (T. I, 1) pripada starijim tipovima krčaga i vezuje se potpuno za srodne primerke nađene 1958. godine u grobu br. 67³⁸).

Zdele su zastupljene u malom broju, kako na Velikom platou, tako i na Čadorištu. Na Čadorištu su nađene cele zdele u grobovima br. XI, XXII i LIV. Tipološki se razlikuju dva tipa: dublje konične zdele sa blago povijenim obodom i nisko profilisanom nogom (zdele iz groba br. XXII i LIV — T. VI, 2) i široke i plitke konične zdjele s unutra povijenim zadebljanim obodom bez jasno profilisane stope (zdele iz groba br. XI, T. III, 2).

Prvi tip zdele je u osnovi vrlo arhaičan i ponavlja starije oblike koji se mogu pratiti od neolitskog doba. I drugi tip proizlazi iz tradicija prerimskih kultura Srednje Evrope i Balkanskog poluostrva. U Noriku se oba tipa koničnih zdela javljaju najčešće s materijalom II veka i Schörgendorfer ih smatra karakterističnim za celu oblast limesa³⁹).

Ovim pregledom iscrpljen je repertoar keramičkih oblika iz grobova na Čadorištu. Većinu posude otkrivenih u grobovima upotrebljavali su stanovnici Domavije verovatno i u svakodnevnom životu, što znači da specijalizovanih radionica za izradu predmeta namenjenih isključivo sepulkralnoj nameni nije u Domaviji bilo. Može se jedino pretpostaviti da je u okviru ove proizvodnje izrađivan manji broj mi-

³⁶) E. Gose, op. cit., T. 31 i 32, tipovi 375—384.

³⁷) Clanci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, III (1959), 47.

³⁸) Ibid., T. XIV, 3, 4.

³⁹) Schörgendorfer, op. cit., 101, tipovi 80, 109—111.

nijaturnih posuda, koje su zajedno uz robu izrađenu s greškom i kupovanu po jeftinijoj ceni stavljane isključivo u grobove. Ovi zaključci odnose se i na drugi važni proizvod keramičke industrije — na lampice, koje su u velikom broju otkrivene i u grobovima na Čadorištu. Lampice s Čadorišta po obliku su identične lampicama s Velikog Platoa, tj. pripadaju uobičajenom tipu Fürmalampen. Lampice s Čadorišta jedino dopunjuju listu žigova utisnutih na donji disk sa sledećim natpisima: CARİ (grob XIX), CRESCES (grob IV), FORTIS (grob XL, LXIII), APRIO-F (grob XXX), APRIO (grob LI), OCTAVI (grob XXXIX, LII) i VIBIAN (grob XLII). Veći broj lampica nosi žigove koji su nečitki (grob br. XLVII, LXI), a u jednom slučaju natpis je urezan na obodu gornjeg diska (grob br. LXXVIII).

Staklene bočice otkrivene su samo u dva groba na Čadorištu i po obliku su identične balsamarima s Velikog Platoa.

Nešto veću raznovrsnost pokazuju predmeti izrađeni od bronzе, olova i gvožđa. Za datovanje grobova na Čadorištu od posebne su vrednosti bronzane fibule i kopče.

Na Čadorištu su nađeni fibule u grobu br. LIII i LXXV (T. XVI, br. 790, 851). Fibula iz groba br. LIII pripada tipu kolenaste fibule poznate u većem broju varijanti iz cele Panonije i Dalmacije. Po konstrukciji gornjeg dela ona se vezuje za panonske varijante, ali je po udvojenoj igli bliska jednoj fibuli iz Splita⁴⁰). Pošto fibule s udvojenom iglom ne prelaze granice južnog dela Panonije, fibula iz groba br. LIII doneta je u Domaviju verovatno s juga. Ovaj tip fibule nastao je već u prvoj polovini I veka i oslanja se na starije latenske tipove. Međutim u podunavskim provincijama kolenaste fibule upotrebljavaju se vrlo dugo i naročito su karakteristične za II vek n. e.⁴¹). Jaka latenska komponenta primećuje se i na fibuli iz groba br. LXXV. Ona pripada tipu snažno profilisanih fibula i to kasnijim varijantama ovog tipa, što znači da nije starija od sredine II veka⁴²). E. Patek je utvrdio da se glavni centar proizvodnje ovih fibula nalazio u oblasti Istočnih Alpa⁴³). Fibule s Čadorišta ne pokazuju nikakvih odstupanja od uobičajenih tipova zbog čega ih je teško tačno datovati i odrediti im mesto izrade.

Pored fibula za hronološku determinaciju domavijskih grobova značajne su i bronzane kopče, naročito one iz grobova br. XVII, LII (T. XVI, br. 708/9). 788). Pored hronološke vrednosti kružne kopče s kalotastim dugmetima važne su za određivanje zanimanja njihovih sopstvenika pošto su one delovi vojničkog pojasa (cinglum). U etažnom grobu br. XL nekropole u Intercisi nađena je gotovo identična kopča s novcem Lucija Vera⁴⁴). Iste kopče prikazane su i na nadgrob-

⁴⁰) J. Kovrig, Die Haupttypen der keiserzeitlichen Fibeln in Pannonien, Diss. Pannon., seria II, 4 (1937), 120 sq.

⁴¹) Ibid.

⁴²) Ibid., 116 sq.

⁴³) E. Patek, Verbreitung und. Herkunft der römischen Fibeltypen von Panonien, Diss. Pannon., II, 19 (1942), 91, 96.

⁴⁴) Intercisa I, 82 sq., Abb. 19, T. XXII, 6—8.

nim spomenicima III veka⁴⁵⁾ zbog čega se novac Lucija Vera mora uzeti kao terminus ante quem non za njihovu pojavu u Panoniji, a verovatno i u Dalmaciji. Za razliku od primeraka iz Intercise kopče iz grobova na Čadorištu imaju na disku naspramne ukrase u obliku katolastih dugmeta i stilizovanih ptičijih glava.

Grobovi na Čadorištu sadrže i nekoliko predmeta izrađenih od olova čija je namena nejasna (T. XVIII, 764-766). Pojava olovnih predmeta u grobovima je razumljiva već zbog činjenice da je dobar deo stanovništva Domavije radio u rudniku i da je verovatno do ovog metala bilo lako doći. Ako se tome doda da je olovo pored tehničke upotrebe imalo i značajnu kultnu namenu, onda je razumljivo što se u grobovima, kako na Velikom platou, tako i na Čadorištu, pored predmeta izrađenih od olova nalaze komadi olovne rude, zgure ili amorfni grumeni otopljenog olova. Olovni predmeti iz groba br. XLII podsećaju na olovne delove koji su pričvršćeni na čamce, ali je zbog relativno malih dimenzija teško pretpostaviti da su imali ovu funkciju.

Sva oruđa i oružja (noževi, bodeži, mačevi, strele) iz grobova na Čadorištu izrađeni su od gvožđa. Mada ovi predmeti pokazuju znatan broj varijanti, njih je zbog relativno malog broja teško tipološki razvrstati i zbog nedostatka opširnijih studija o ovoj vrsti materijala reći nešto više o njihovoj hronologiji.

Činjenica da je većina predmeta iz domavijskih grobova lokalni proizvod i da nema priloga karakterističnih za jedan kraći vremenski period onemogućuje preciznije datovanje nekropole na Čadorištu. Novac koji bi bio jedan od najvrednijih dokumenata za ocenu starosti nađen je u većem broju grobova, ali je on na žalost u toj meri oštećen vlagom, da je nemoguće utvrditi njegovu hronologiju i kovnicu. Zato se grobovi na Čadorištu mogu samo okvirno datovati i postaviti u relativan hronološki odnos prema grobovima na Velikom Platou. Da najveći broj predmeta nađen na Čadorištu i Velikom Platou pripada vremenu između sredine II i 30-tih godina III veka, pokazuju brojne sigurno datovane analogije s područja Dalmacije i Panonije. Primećuje se međutim da na Čadorištu nedostaju oni prilozi iz grobova na Velikom Platou koji se vezuju za materijal I veka, kao na primer, stariji tipovi krčaga, dok se u velikom broju pojavljuju duboki pehari s jednom vertikalnom drškom koji su na Velikom Platou retki. Otuda se može zaključiti da su grobovi s Čadorišta mlađi od najstarijih grobova na Velikom Platou, ali je isto tako izvesno da je nekropola na Velikom Platou korišćena za sahranjivanje i u vreme kad su ukopavani grobovi na Čadorištu. Pošto se materijal iz grobova na putu Gradina—Srebrenica isključivo vezuje za onaj otkriven na Velikom Platou, danas se može s dosta sigurnosti pratiti širenje južne nekropole Domavije. Najstariji grobovi nalaze se na Velikom Platou i to na njegovoj severozapadnoj strani. Nekropola se zatim širila duž puta prema Srebrenici, verovatno najznačajnijoj i najstarijoj magistrali, a kasnije je zahvatila jugoistočni deo Velikog Platoa i padinu duž puta Gradina—Sase.

⁴⁵⁾ H. Hofmann, *Römische Militärgräbsteine der Donauländer*, 81 sq., Abb. 58 i CIL III, 15 1959.

Otuda se grobovi na Čadorištu mogu označiti kao najmlađi grobovi spaljenih pokojnika u Domaviji, mada se pri tome mora podrazumjevati i paralelno sahranjivanje na Velikom Platou. Kao najverovatniji datumi za grobove na Čadorištu moraju se uzeti posljednje decenije II i prve decenije III vijeka.

Mada dosadašnjim ispitivanjima južna nekropola Domavije nije u celini ni približno istražena, dobijeni rezultati su dovoljni da se već prilično jasno ocene privredne, društvene i kulturne prilike u Domaviji između I i 30-tih godina III veka, kao i njen položaj u okviru ekonomskog i administrativnog sistema ranog carstva. Analiza priloga iz grobova na Velikom Platou i Čadorištu omogućuje da se izvedu sledeći zaključci značajni za ranu istoriju Domavije:

1) Potpuno odsustvo importovane finije robe na južnoj nekropoli i izrazito provincijski karakter većine priloga pokazuju da je Domavija bila u početku manje značajno rudarsko naselje, van glavnih magistrala, izolovano od velikih gradskih centara i pošteđeno priliva stanovništva sa strane.

2) Uporedo s odsustvom karakterističnih oblika rimske kulture javlja se jako izražena komponenta prerimske ilirsko-keltske kulture koja se manifestuje kako u samoj formi pogrebnog rituala tako i u materijalnoj kulturi što je dokaz dominantnog položaja autohtonog elementa u brojnosti stanovništva Domavije.

3) Gotovo neprimetne promene u materijalnoj i duhovnoj kulturi između I i sredine III veka i uporno održavanje starijih tradicija pokazuju da je proces romanizacije tekao relativno sporo i da je ekonomski položaj stanovnika Domavije ostao dugo neizmenjen.

4) Izvesna uravnoteženost u broju i kvalitetu priloga u grobovima na južnoj nekropoli znak je nepostojanja izrazitijeg diferenciranja među stanovništvom Domavije u ekonomskom i društvenom smislu. Jedino krajem II veka primećuje se izvestan porast vojničkog elementa među stanovništvom.

Na osnovu gornjih zaključaka jasno je da je Domavija imala sasvim skroman položaj u okviru privrednog sistema ranog carstva na Balkanu. Još nisu dovoljno jasni razlozi njenog kasnijeg naglog uspona kad postaje najznačajniji rudarski centar za jedno široko područje. Čini se da su u tome odlučujući faktor bili istorijski događaji tokom III veka i izmenjena politička, a samim tim i ekonomska situacija u Daciji, severnoj Panoniji i istočnoj Meziji.

LES NOUVEAUX RÉSULTATS DES RECHERCHES DE LA NÉCROPOLE ROMAINE À SASE

Les fouilles des années 1959 et 1960.

Les nouveaux tombeaux découverts au cours des années 1959 et 1960 dans la nécropole romaine à Sase (localité de Čadorište), font avec ceux explorés en 1958, un ensemble culturel et chronologique, qui représente une phase déterminée l'histoire de la Domavie antique.

Tous ces tombeaux récemment découverts contiennent les restes des morts incinérés. Ils sont classés en trois types principaux, remarqués déjà en

1958: la simple fosse tombale (type I); la fosse tombale aux côtés brûlés (type II); et la fosse tombale en étage (type III).

Les fouilles des années 1959 et 1960 à la localité de Čadorišće n'ont pas donné de résultats qui auraient changé les hypothèses déjà citées sur le rite funèbre ainsi que sur la méthode de l'enterrement dans la nécropole méridionale de Domavie. Cependant, au dernier temps, on a découvert dans notre pays quelques nécropoles romaines avec des tombeaux des morts incinérés. A l'étranger, les trouvailles semblables sont particulièrement remarquables sur le territoire d'Hongrie, de Roumanie et de Pologne d'aujourd'hui. A propos de ces découvertes on fait des observations nouvelles qui ne concernent pas seulement les méthodes d'enterrement, mais aussi l'explication du phénomène même de l'incinération, c'est-à-dire, le développement de ce rite funèbre dans les provinces romaines depuis le Principat jusqu'à la fin du paganisme.

Les changements dans le rite funèbre romain ne se produisaient pas simultanément dans toutes les parties des provinces romaines. Ces différences étaient la conséquence des inégalités dans la structure sociale et économique. La forme du rite funèbre dépendait surtout de l'état de la romanisation d'une région et du nombre d'habitants autochtones. On pouvait appliquer des formes du rite funèbre tout à fait différentes dans le cadre d'une province ou d'une région plus étroite (d'un *municipium* ou d'une colonie du genre urbain) de celles qui étaient pratiquées dans les *vici*, *canabae* et dans les petites habitations du genre rural. Par conséquent, il est facile à comprendre pourquoi dans les grands centres des provinces romaines, dès les premières dizaines d'années de l'empire romain, prédominent les formes purement romaines, tandis qu'on garde des anciennes traditions locales sur les territoires non urbanisés. On explique par des facteurs extérieurs le rite même de l'incinération, ainsi que tous les changements formels de la méthode de l'enterrement.

Cependant, l'incinération doit être traitée comme un phénomène commun aux cultures des types différents, comme une manifestation qui dans la structure d'une culture montre un ordre déterminé de son apparition, son évolution et sa disparition. Ce procédé fondamental pouvait être accéléré ou retardé par des facteurs extérieurs déterminés, mais le fond et l'explication de l'incinération même se trouve dans la nécessité intérieure et dans le caractère de la culture même qui se développait sur un territoire. L'incinération comme forme caractéristique de l'enterrement dans les nécropoles romaines du Principat dans les provinces danubiennes, ne se présente pas comme une mode inspirée par le rite funèbre italique, mais comme le reflet d'une crise provoquée par le conflit de la culture intérieure des habitants autochtones avec le procédé nouvel imposé par la romanisation. L'incinération explique à fond la résistance à la romanisation, et l'apparition de l'inhumation marque la fin de ce procédé, c'est-à-dire, elle indique le début de la stabilisation de la culture romaine dans les provinces. Le phénomène de l'incinération a le même sens au cours du IVe siècle dans la période du *Domnat*. L'incinération apparaît là comme l'expression d'une nouvelle crise, mais cette fois au sens contraire: la crise est provoquée par le déclin de l'ancienne culture romaine et par la façon de vivre sous l'oppression et l'affluence de la population barbare.

Le fait, qu'en Domavie les morts étaient incinérés jusqu'aux premières dizaines d'années du IIIe siècle, nous démontre que le procédé de romanisation sur ce territoire se développait assez lentement. La majorité d'habitants était composée par des Illyriens et des Celtes, ce qu'on peut d'ailleurs constater d'après les matériaux archéologiques mobiles trouvés dans les plus anciens tombeaux. Ce n'est qu'à partir du temps de Septime et de Caracale que l'incinération fut abandonnée, et qu'on peut traiter la Domavie comme un centre minier complètement romanisé.

Les recherches effectuées jusqu'à présent ne sont pas encore terminées. Tout de même les résultats obtenus sont suffisants afin qu'on puisse juger avec assez de précision sur les conditions économiques, sociales et culturelles

de la Domavie entre le premier siècle et les trente premières années du troisième siècle, ainsi que juger sa situation dans le cadre du système économique et administratif du Principat. L'analyse des objets accessoires dans les tombeaux de la localité de Veliki Plato et de Čadorište nous permet de faire des conclusions suivantes, importantes pour le début de l'histoire de la Domavie.

1. Une absence totale de la marchandise fine importée et un caractère provinciale très accentué de la majorité d'objets accessoires, démontrent que la Domavie était au début une habitation de mineurs moins importante, éloignée des routes principales, isolée des grands centres urbains et pratiquement sans immigration étrangère.

2. On peut constater l'absence des formes caractéristiques de la culture romaine en même temps que l'apparition des éléments propres à la culture préromaine, dite illyro — celtique, qui se manifeste en forme du rite funèbre ainsi que dans la culture matérielle, ce qui est la preuve de la position dominante de la population autochtone en Domavie.

3. Les changements presque insensibles dans la culture matérielle et spirituelle entre le Ier et la moitié du IIIe siècle, ainsi que la conservation persévérante des traditions plus anciennes, démontrent que le procédé de romanisation était relativement lent, et que la position économique des habitants de la Domavie resta longtemps sans changements.

4. Un certain équilibre dans les nombre et la qualité des objets dans les tombeaux, démontre une absence de différence notable parmi les habitants de la Domavie dans le sens économique et social. Ce n'est qu'à la fin du IIe siècle qu'on peut remarquer une certaine crue de l'élément militaire.

Vu les conclusions citées ci-dessus, il est évident que la Domavie avait une position assez modest dans le cadre du système économique du Principat sur le Balcan.

On ne connaît pas encore suffisamment les cause de son développement notable dans la période suivante, quand elle devient le centre minier le plus important pour toute une large région.

Il nous semble que les éléments décisifs de cette prospérité étaient les événements historiques qui se sont produits au cours du IIIe siècle, ainsi que la situation politique et économique modifiée en Dacie, en Panonie du Nord et en Moesie de l'Est.

Tabla I

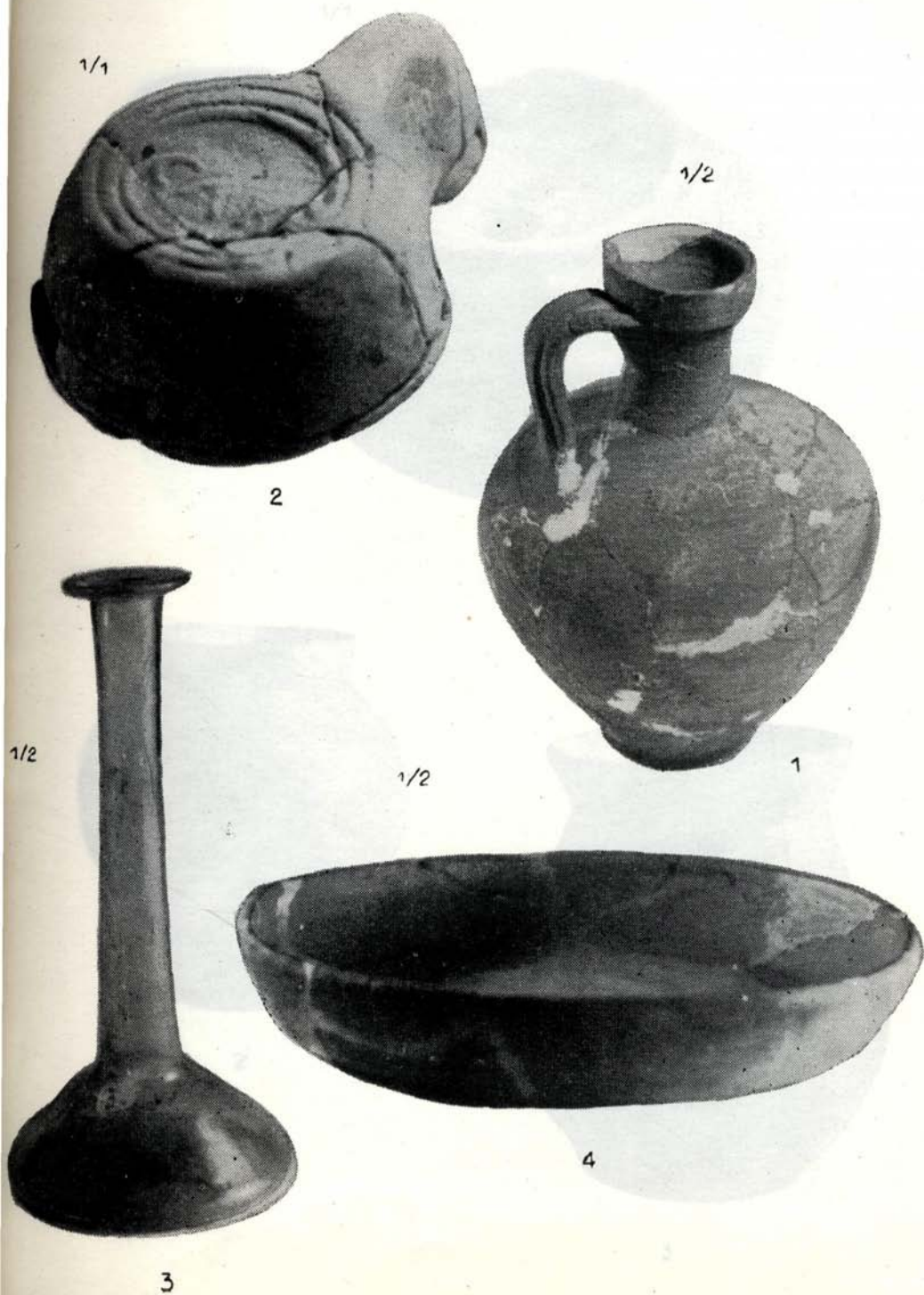

Tabla II

1/1

1

1/2

2

1/1

3

Tabla III

1/1

1

1/2

3

1/2

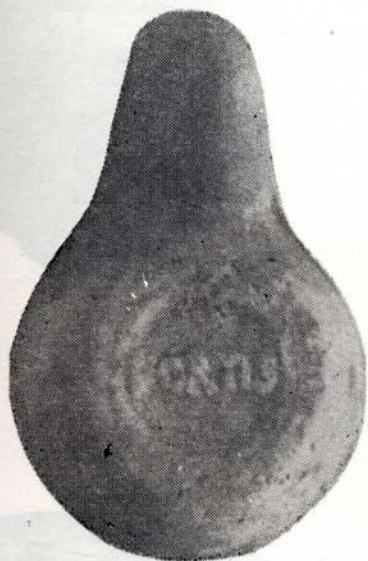

2

Tabla IV

1/2

1/1

1

3

1/2

4

1/1

2

Tabla V

1/2

1

1/1

2

1/4

3

1/1

4

Tabla VI

1/2

1

1/1

2

1/1

4

1/2

3

Tabla VII

1/1

1

1/1

2

1/1

3

1/2

4

Tabla VIII

1/2

1

1/1

2

1/3

3

1/1

4

Tabla IX

1/2

1

1/1

2

3

1/2

4

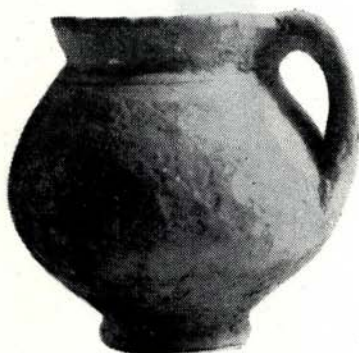
Tabla X XI

1/1

2

1/2

4

1/2

5

1/090

1

1/070

3

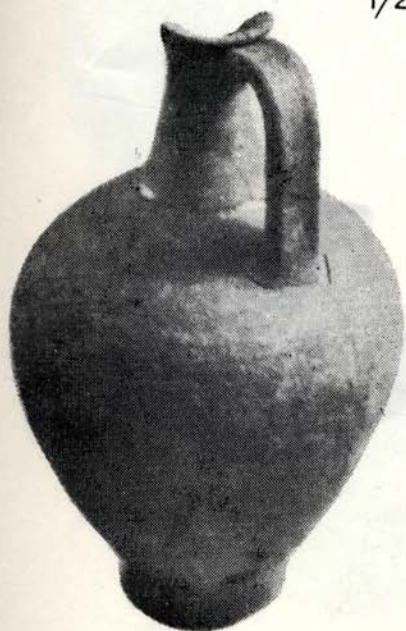
Tabla XI XII

1/2

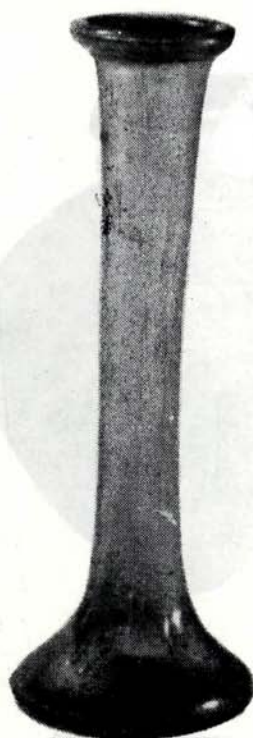
1

1/2,50

4

1/1

2

1/2,80

3

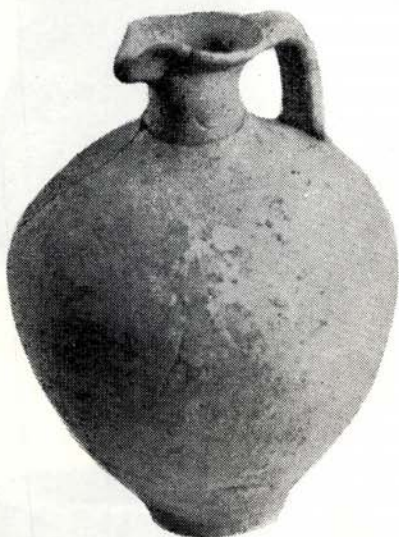
Tabla XII

1/2.20

1

1/3.80

2

1/0.60

1/2

3

4

Tabla XIII

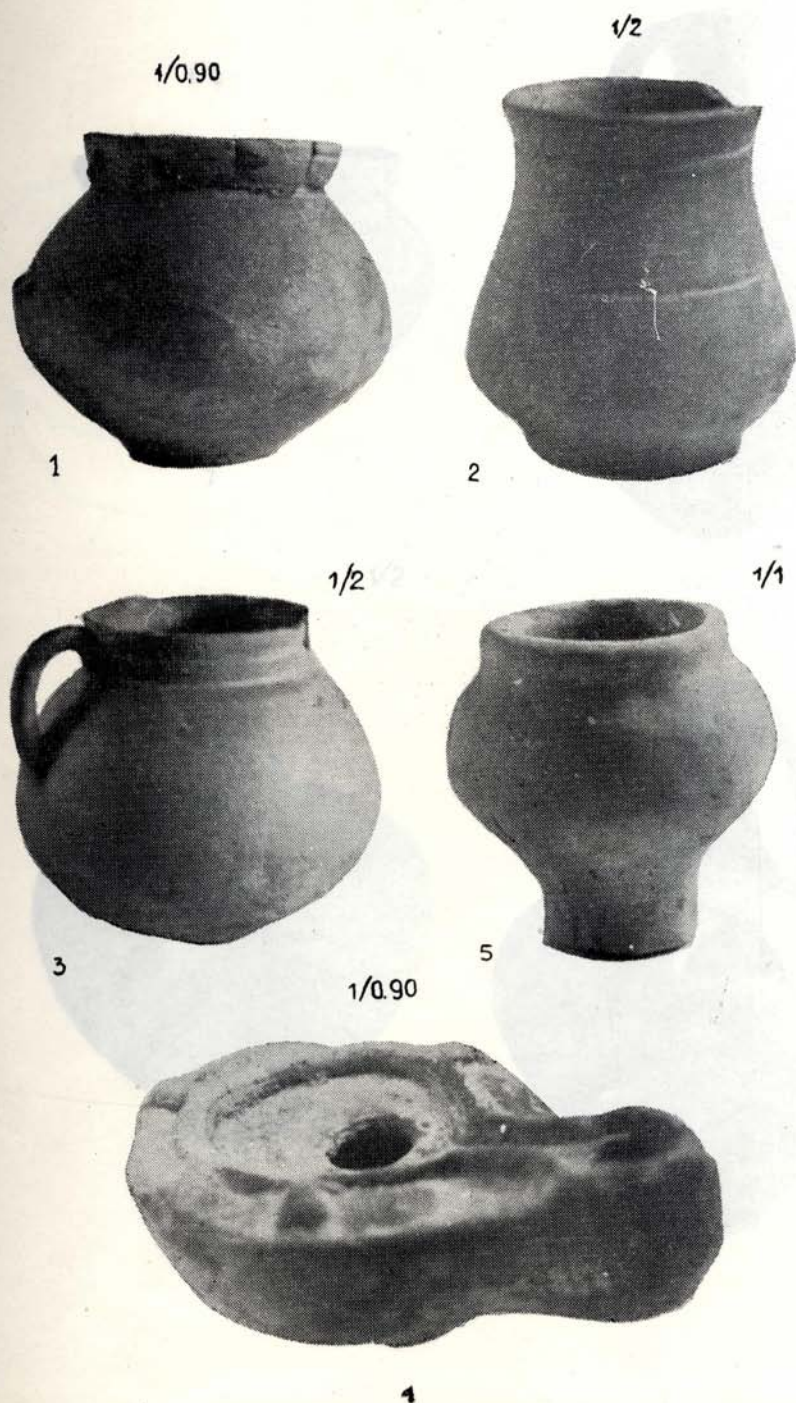
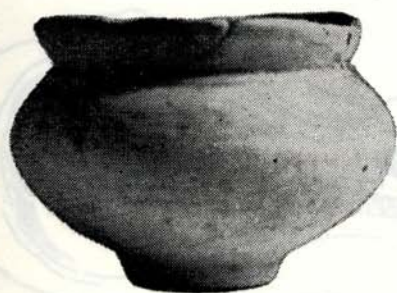

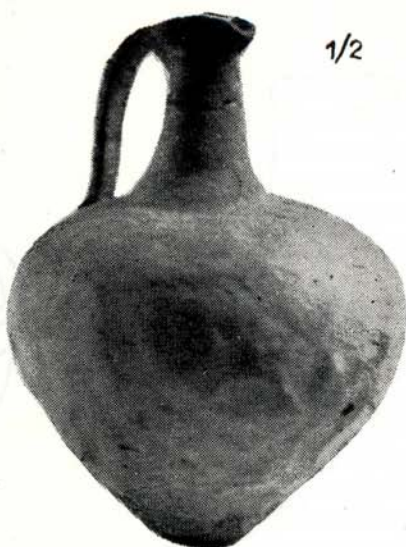
Tabla XIV

1/2

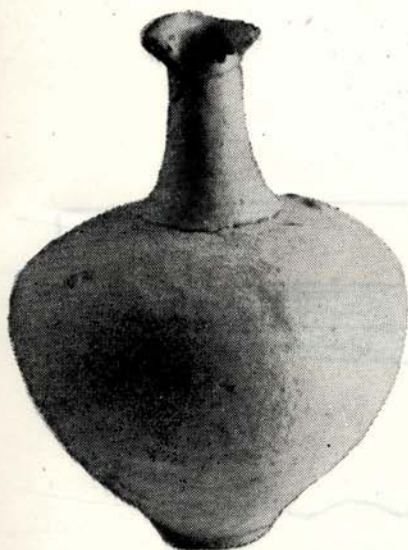
1

1/2

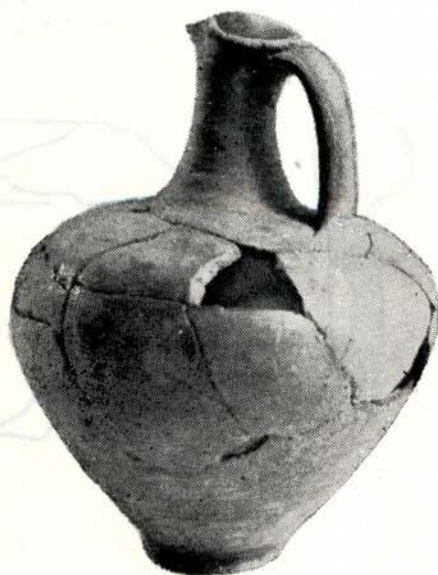
2

1/2

3

1/2

4

Tabla XV

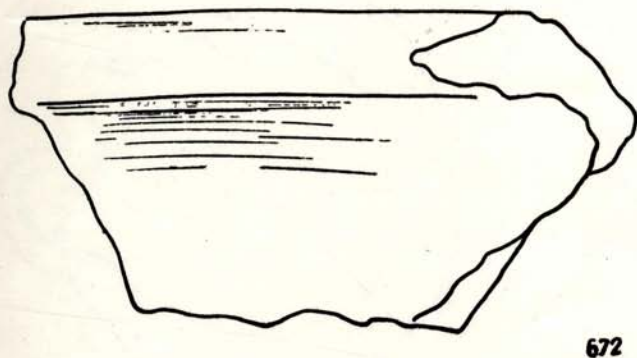
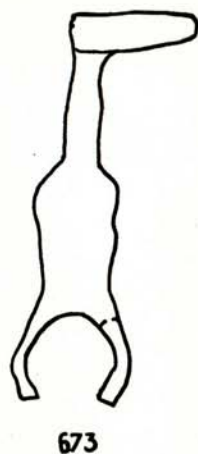
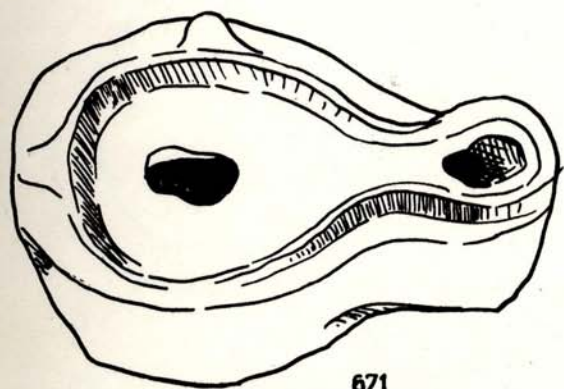
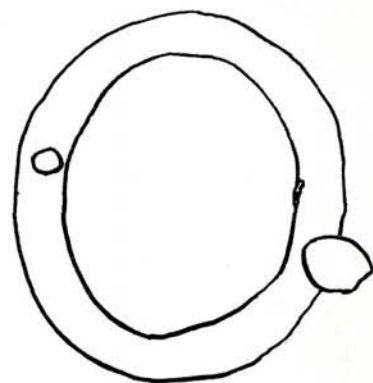

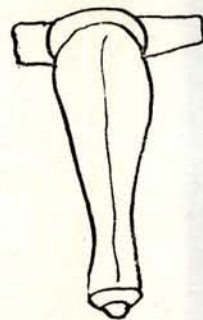
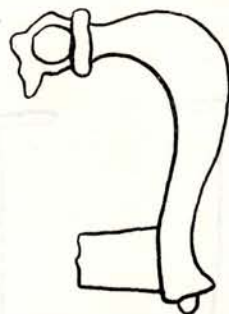
Tabla XVI

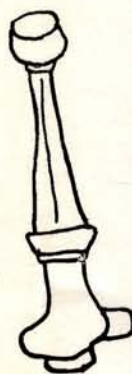
788

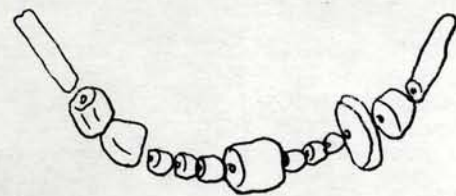
704

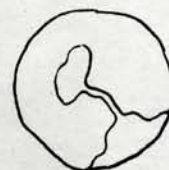
790

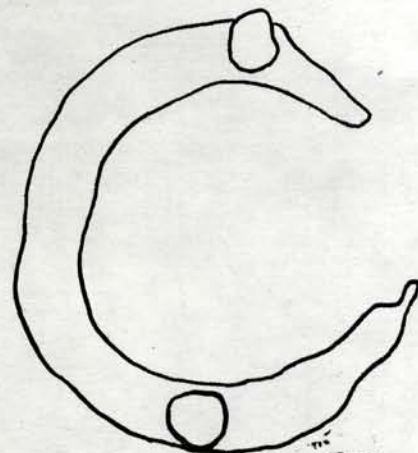
851

667

706

709

Tabla XVII

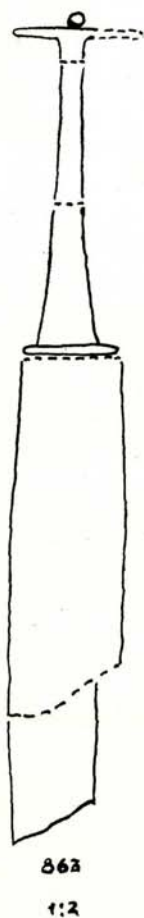
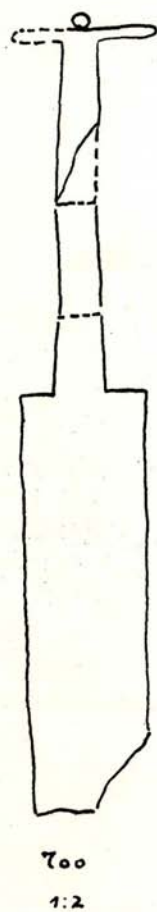
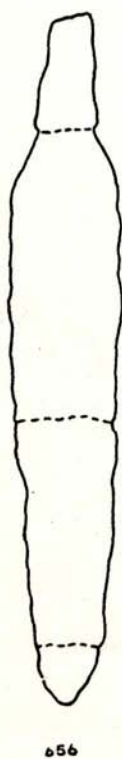
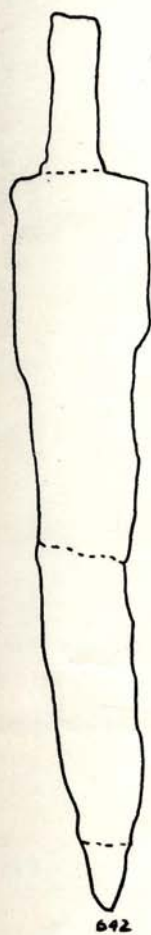
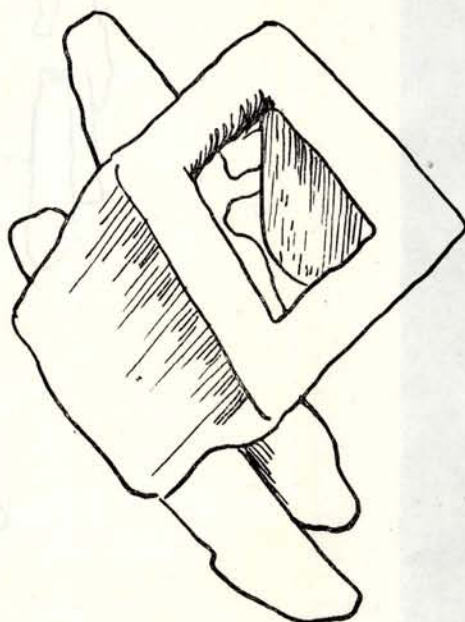
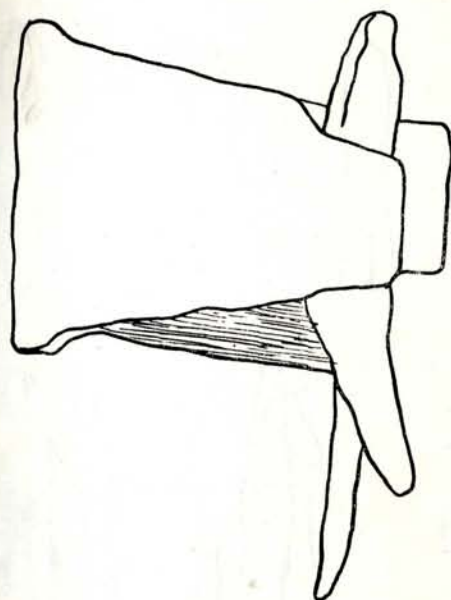
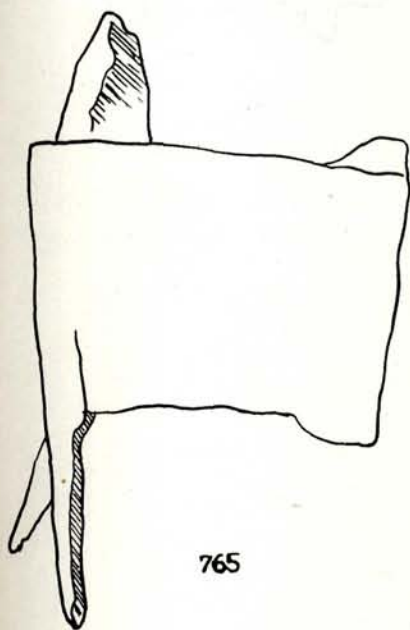

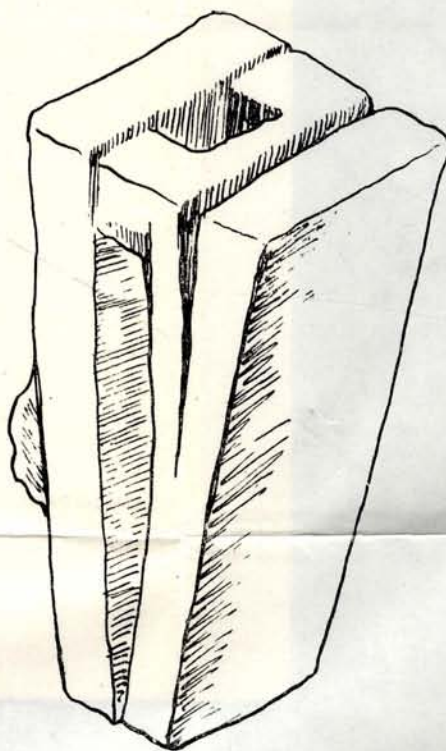
Tabla XVIII

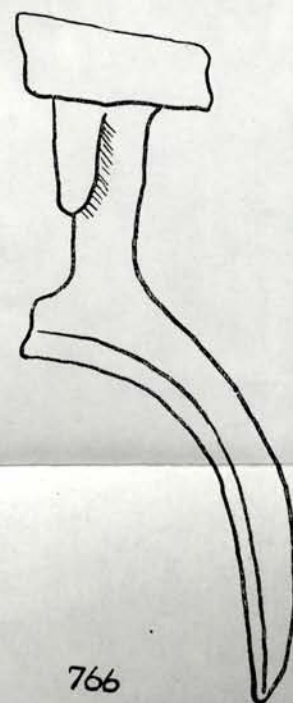
765

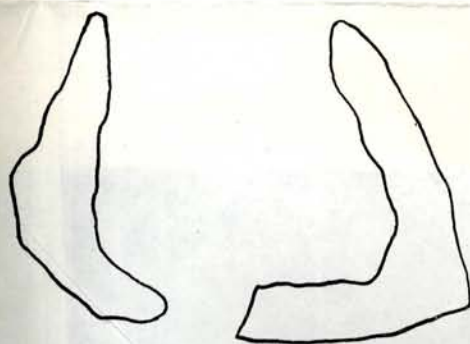
765

764

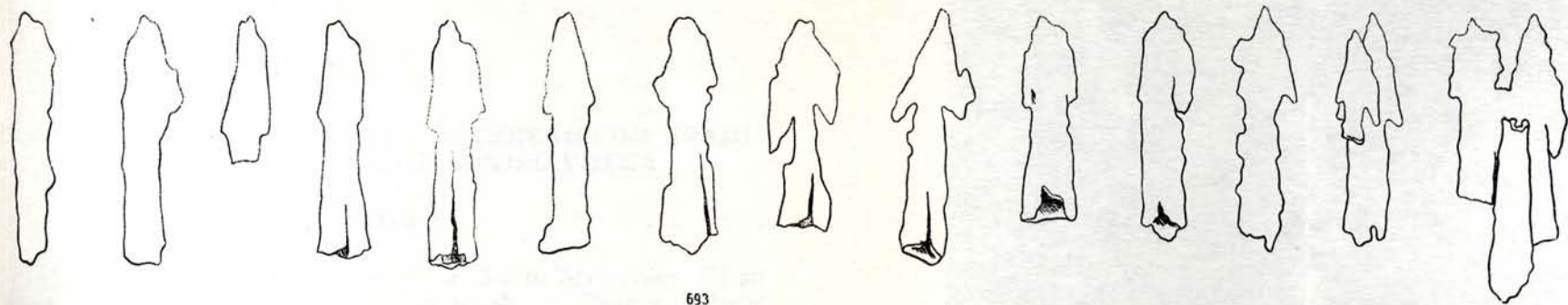

766

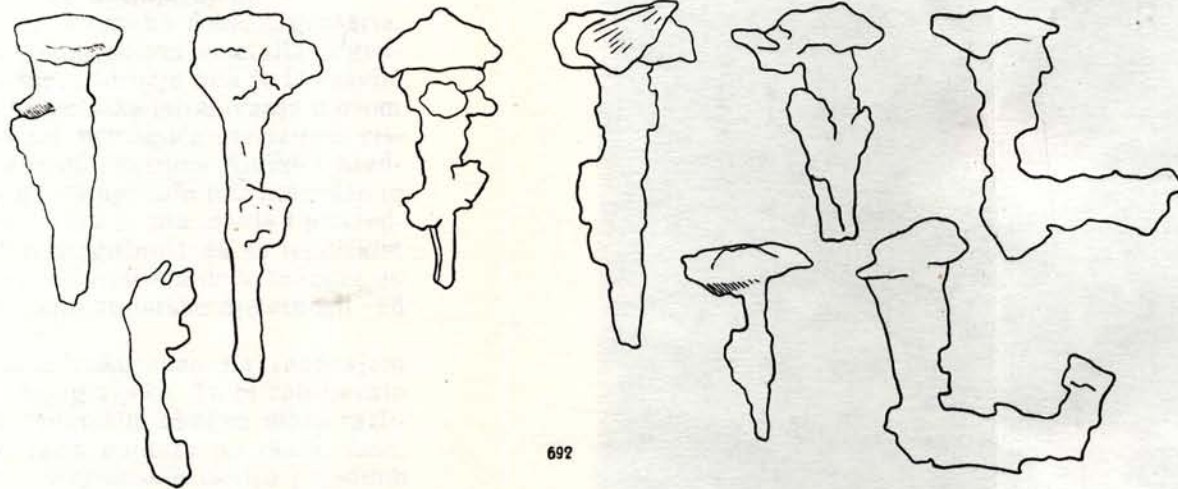
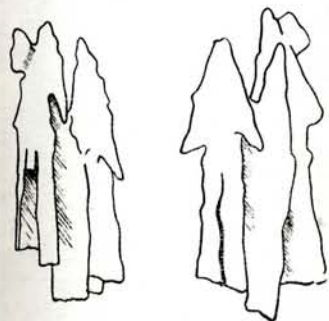

650

Tabla XIX

693

692